

UUTISTEN LUKUTAITO

••• miten lukea analyyttisesti sanomalehteä?

sanomalehtien liitto

Sisältö

Hyvä lukija	3
A • TUNNE MEDIA	4
Journalistinen valta on toimituksissa	5
Sananvapaus on myös vapautta tietää	7
Toimituksia ohjaa itsesääntely	9
PUHEENVUORO • Risto Uimonen	10
Tiedon tuottaminen maksaa	12
PUHEENVUORO • Riikka Venäläinen	13
Sanomalehti on monimedia	16
Ei kylää ilman lehteä	17
PUHEENVUORO • Johanna Vehkoo	18
Harjoituksia	19
B • NÄE TIEDON TAAKSE	21
Lehti syntyy valinnoista	22
1. Aiheen valinta ja rajaus	22
2. Tietojen valinta ja järjestäminen	24
3. Jutun paikka lehdessä ja sivulla	25
4. Tietolähteiden valinta	25
5. Sanavalinnat	26
6. Osaston ja juttutyypin valinta	26
7. Kuvan valinta	27
8. Kuvan ja tekstin yhteys	27
Uutisia vertailemaan	37
Uutisvertailua 1: Mikä on uutispäivän tärkeysjärjestys?	37
Uutisvertailua 2: Mikä näkökulma valitaan?	39
Uutisvertailua 3: Mikä hetki valitaan?	40
Kuvamanipulaatiot ovat harvinaisia	43
Harjoituksia	44
C • OIVALLA OMA OSUUTESI	51
Kaikki lukevat eri tavalla	52
Medialukutaitoinen arvioi myös itseään	53
Mediassa voi vaikuttaa	54
PUHEENVUORO • Ossi Mansikka	55
Harjoituksia	56

Hyvä lukija

Kun media kertoo, mitä ympärillämme tapahtuu, se valitsee kuvia, tekstejä ja niiden yhdistelmiä tietojamme ja mielikuviamme rakentamaan. Samalla rajautuu kokonaisuista ihmisistä, tapahtumista ja ilmiöistä mediatodellisuutta.

Näiden mediatodellisuuksien keskellä eläminen vaatii medialukutaitoa: kykyä lukea ja tulkita analyyttisesti erilaisia mediatekstejä.

Media on laaja käsite ja niin on myös mediakasvatus. Tämä opas tarkastelee medialukutaitoa journalismin kannalta ja sanomalehteen monimediana syventyen.

Opas jakautuu kolmeen osaan:

- A • Tunne media -jaksossa annetaan tiukka tietopaketti sanomalehdistöstä.
- B • Näe tiedon taakse -jaksossa esitellään toimitusten päivittäin tekemiä journalistisia valintoja ja analysoidaan niiden vaikutuksia esimerkkisivuihin.
- C • Oivalla oma osuutesi -jaksossa pohditaan vastaanottajan osuutta tiedon välitysprosessissa ja muistutetaan, että mediataittoa on myös osallistuminen mediassa.

Oppaan perusajatus on, että taustatieto, analyysitaito ja oman mediankäytön hallinta ovat ne aakkoset, joilla medialukutaito opitaan. Opetushetkiä inspiroimaan on jokaisen jakson loppuun liitetty harjoitusosio.

Sanomalehden käyttö opetuksessa on kaksijakoista: toisaalta lehti on medialukutaidon kohde kuten muutkin tiedotusvälineet, toisaalta se on jatkuvasti päivittyvä opetusväline ja tuki kansalaiskasvatuksessa.

Parhaimmillaan mediakasvatus on yhteistyötä, jossa kasvattajat ja toimittajat voivat tuoda omat vahvuutensa, näkökulmansa ja osaamisensa. Tavoite on yhteinen: kasvatetaan analyyttisiä median kohtuukäyttäjiä, jotka arvostavat tietoa, osaavat arvioida sitä ja haluavat myös osallistua itse.

Anne Leppäjärvi

Kirjoittaja on koulutukseltaan toimittaja sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja.

Hän työskentelee toimittajakoulutuksen johtajana HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa.

A • TUNNE MEDIA

Medialukutaitoinen tietää, miten eri tiedotusvälineet tuottavat tietoa, miten niitä valvotaan, mistä ne saavat tulonsa sekä millainen on niiden historia ja tilanne nyt. Tässä jaksossa vastataan näihin kysymyksiin sanomalehden osalta.

Journalistinen valta on toimituksissa

Sanotaan, että lehdistö on neljäs valtiomahti. Mutta kuka tuota mahtia käytännössä käyttää? Toisaalta omistaja eli kustantaja, toisaalta toimituksen johto, toisaalta jutun tekijä.

Kustantajan valtaa on valita lehdelle päätoimittaja, joka puolestaan määrittää lehden journalistisen linjan: näkemyksen lehden tehtävästä ja tavoitteista. Isoissa lehdissä päätoimittaja puuttuu harvoin käytännön toimitustyöhön. Sitä ohjaa keski-johto: toimituspäälliköt, uutispäälliköt ja osastojen päälliköt. He päättävät juttu- ja uutisvalinnoista ja ohjaavat työprosesseja. Päätoimittajalla on silti viimekäden vastuu lehden kaikesta sisällöstä.

Toimittajien, kuvaajien, taittajien, editoijien ja graafikoiden valtaa ovat heidän tekemänsä valinnat eri vaiheissa jutuntekoa: keitä valitaan haastateltavaksi, millaisia kuva- ja sanavalintoja tehdään, missä järjestyksessä tiedot kerrotaan. Näitä valintoja tarkastellaan Näe tiedon taakse -osiossa.

Jutun alussa tai lopussa on signeeraus eli toimittajan tai uutistoimiston nimi, jotta lukija tietää kuka on tiedon tuottanut. Ulkomaan sivujen signeerauksesta lukija voi nähdä kaikki ne uutistoimistot, joiden tiedoista uutinen on koottu. Myös kuvaajien nimi on liitetty kuvan yhteyteen, usein myös grafiikoissa on näkyvillä vähintään graafikon nimikirjaimet.

Muutamia puoluelehtiä lukuun ottamatta suomalaiset sanomalehdet ovat poliittisesti sitoutumattomia. Journalistisissa linjoissaan ne ovat usein selväsanaisesti sitoutuneet oman alueensa puolustajiksi ja äänenkannattajiksi. Lehtien linjoissa korostuvat myös sananvapauden ja demokraattisen päätöksenteon puolustaminen sekä riippumaton ja tasapuolinen tiedonvälitys: lehti voi ottaa kantaa, mutta sen omat kannanotot ilmaistaan uutissivustoista erotettuna pääkirjoituksissa.

Esimerkkejä sanomalehtien journalistisista linjoista:

Turun Sanomat on riippumaton sanomalehti, joka pyrkii edistämään lounaisen Suomen hyvinvointia. Turun Sanomien päätehtävänä on harjoittaa totuudenmukaista, asiallista, riippumatonta ja nopeaa uutisvälitystä. Lehti osallistuu ajankohtaiseen keskusteluun julkaisemalla uutisia kaikilta elämänalueilta ja antaa tilaa lukijoiden mielipiteille. Uutisten lisäksi Turun Sanomat tarjoaa lukijoilleen syventävää taustatietoa, hyötytietoa ja elämyksiä. Toiminnassaan Turun Sanomat noudattaa hyvää journalistista tapaa. Välittäessään uutisia lehti suojelee yksilöä ja noudattaa lakeja.

Ilta-Sanomat on sitoutumaton sanomalehti, joka toteuttaa luotettavan uutisvälityksen avulla sananvapautta ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Kannanotoissaan lehti on aina lukijoidensa puolella puolustamassa oikeudenmukaisuutta, kansanvaltaisuutta, tasa-arvoa ja edistämässä heikompien asemaa vahvempia vastaan.

Lehti määrittää kantansa itsenäisesti ja moniarvoisuutta kunnioittaen, poliittisista, taloudellisista ja muista painostusryhmistä riippumatta.

Sananvapaus on myös vapautta tietää

Sanomalehdistöllä on ollut niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa vaikuttava rooli kansan valistajana ja sananvapaustaistelijana, mikä näkyy edelleen lehtien journalistisissa linjoissa. Myös yksittäisen toimittajan ammattiylpeyttä on korostaa sananvapauden, riippumattomuuden, tasapuolisuuden ja luotettavuuden ihanteita.

Medialukutaitoa on oivaltaa vapaan lehdistön ja sananvapauden arvo. Maailmassa on edelleen useita kymmeniä maita, joissa rajoitetaan ihmisten sananvapautta ja joissa ei ole vapaata lehdistöä, vaan valtio enemmän tai vähemmän määrää, mitä tiedotusvälineet voivat tai mitä niiden pitää kertoa. Julkaisujen lakkauttamisen ja sensuurin lisäksi toimittajia irtisanotaan, vangitaan ja jopa murhataan. Kiinan, Pohjois-Korean ja Venäjän ihmisoikeus- ja sananvapausrikkomukset ovat olleet Suomessa paljon esillä. Niiden ja muiden ongelmamaiden tilanteista saa ajankohtaista tietoa esimerkiksi sanomalehtien maailmanjärjestön *Wan-Ifra:n* (World Association of Newspapers and News Publishers) lehdistönvapaussivustolta sekä *Amnesty Internationalin* ja *Suomen Penin* verkkosivuilta.

Suomessa perustuslaki turvaa sananvapauden kaikille kansalaisille: lain mukaan jokaisella on oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Sananvapauteen kuuluu siis paitsi vapaus sanoa myös vapaus saada tietää ilman sensuurin tai poissulkemisen pelkoa.

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä vaatii, että jokaisella tiedotusvälineellä on vastaava toimittaja, joka johtaa ja valvoo toimitustyötä. Päätoimittaja voidaan tuomita sakkoon virheellisen tiedon julkaisemisesta, jos hänen todetaan laiminlyöneen tehtäviään. Rangaistuksen voi saada suoraan myös päällikkö tai toimittaja, jonka laiminlyönnistä virhe johtuu.

Sananvapaus ei ole rajaton: jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on perustuslaissa suojattu. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen on rikoslain mukaan rangaistavaa.

Yhteiskunnallisten päättäjien osalta yksityiselämän suoja on tavallista kansalaista heikompi. Lain mukaan yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä

sellaista politiikan, hallinnon ja elinkeinoelämän päättäjää koskevaa yksityiselämän tietoa, joka voi vaikuttaa hänen toimintansa arviointiin mainitussa tehtävässä.

Tavallisen kansalaisen yksityiselämän tietojen julkaiseminen, esimerkiksi sairaudesta tai ylivelkaantumisesta kertominen, ei ole laitonta, jos haastateltava itse antaa julkaisemiselle luvan.

Lehtikuvaan tai verkkolehden videoon voi päätyä tietämättään: sekä hyvä lehtimiestapa että laki sallivat julkisella paikalla tapahtuvan toiminnan kuvaamisen ilman asianosaisten erillistä suostumusta. Julkiseksi paikoiksi määritellään esimerkiksi torit, marketit, tavaratalot, asemat, urheiluhallit, ravintolat ja odotustilat.

Yksityiselämän suoja on otettava huomioon kuitenkin myös kuvia käytettäessä. Ihmisestä ei saa julkaista halventavaa kuvaa tai liittää kuvaa häntä halventavaan yhteyteen.

Sananvapauslain mukaan toimittaja voi pitää tietolähteensä salassa

Yleisöltä suljetut tilat tai yksityistilaisuudet vaativat yleensä aina kuvausluvan ja alaikäisen kuvien julkaisu ilman vanhempien lupaa vaatii erityistä harkintaa.

Perustuslakiin on kirjattu julkisuusperiaate: viranomaisten hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, ellei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajattu. Julkinenkaan tieto ei kuitenkaan ole julkaistavissa, jos sen levittäminen loukkaa yksityisyyttä.

Viranomaisten on annettava tietoa myös keskeneräisistä asioista, jos kysymys on lainsäädännön uudistamishankkeesta tai valmisteilla olevista, yleisesti merkittävistä suunnitelmista, selvityksistä tai ratkaisuista.

Sananvapauslain mukaan toimittaja voi pitää tietolähteensä salassa, puhutaan lähdesuojasta. Se takaa tiedotusvälineille mahdollisuuden valvoa vallankäyttöä tai kirjoittaa esimerkiksi rikosasioista ilman, että haastateltavia uhkaa painostus tai kosto. Vain vakavien rikostapausten selvittämiseksi poliisi voi hakea tuomioistuinta päätöstä lähdesuojan murtamiseksi.

Sananvapauslaki määrää tiedotusvälineet julkaisemaan vastineen ja oikaisun. Vastinetta voi vaatia, jos kokee joutuneensa asiattoman tai perättömän arvostelun tai loukkauksen kohteeksi. Lain mukaan vastineoikeus on henkilöillä, ei yrityksillä tai muilla yhteisöillä. Vastineen kirjoittaa sitä vaativa henkilö itse. Oikaisussa lehti korjaa esittämänsä asiavirheen.

Toimituksia ohjaa itsesääntely

Media-alalla on vahva itsesääntely. Sen välineeksi on laadittu Journalistin ohjeet. Nämä eettiset periaatteet käsittelevät toimittajan ammatillista asemaa, tietojen hankkimista ja julkaisua, haastateltavan ja haastattelijan oikeuksia, virheen korjaamista ja omaa kannanottoa sekä yksityisen ja julkisen rajaa.

Journalistin ohjeiden noudattamista valvoo *Julkisen sanan neuvosto (JSN)*, joka on kustantajien ja toimittajien yhdessä perustama elin. JSN ei ole julkista valtaa käyttävä tuomioistuin, mutta sen päätöksiä arvostetaan ja seurataan tarkasti. Mikäli tiedotusväline on JSN:n mielestä rikkonut hyvää journalistista tapaa, neuvosto antaa sille huomautuksen. Tiedotusvälineet julkaisevat poikkeuksetta saamansa langettavat päätökset, mikä kertoo osaltaan JSN:n arvostuksesta alalla ja toimitusten sitoutumisesta Journalistin ohjeisiin.

Kuka tahansa voi kannella JSN:lle, jos kokee tiedotusvälineen toimineen vastoin hyvää journalistista tapaa. Asian ei tarvitse koskea kantelijaa itseään, mutta kante luun on oltava asianomistajan suostumus. Käsittely on kantelijalle maksutonta.

JSN:n vapauttavia ja langettavia päätöksiä voi tutkia neuvoston verkkosivuilla.

PUHEENVUORO • Risto Uimonen

Miten käsittelyyn tulevat kantelut valitaan, JSN:n puheenjohtaja Risto Uimonen?

”Nettijulkaiseminen ja sosiaalinen media ovat vaikuttaneet kanteluiden määrään ja luonteeseen. Kanteluiden määrä on lisääntynyt viime vuosina, mikä on johtanut käsittelyaikojen pidentymiseen. Yli 300 vuosittaisesta kantelusta käsitellään neuvostossa vajaa kolmasosa. Osa ratkaistaan puheenjohtajan päätöksellä. Neuvosto keskittyy ratkomaan tapauksia, joita voidaan pitää yhteiskunnallisesti ja journalistisesti tärkeinä linjaratkaisuina.

Jokainen neuvoston käsittelyyn menevä asia on vakava ja pakottaa meidät miettimään syvästi.

Erityisesti neuvostoa puhuttavat kunnianloukkaustapaukset, sosiaalinen media ja kaupallisen ja journalistisen sisällön erottaminen selkeästi toisistaan.

Neuvoston mielestä toimittajat saavat käyttää Facebookissa julkaistua aineistoa, mutta eivät vapaasti. Journalistin ohjeissa määritelty hyvä journalistinen tapa ohjaa myös sen käyttöä. Yksityisyyden suoja ei saa loukata. Kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa.

Neuvosto ei käsittele kanteluita, joissa jonkun mielipidettä pidetään vääränä tai jos asia aiotaan viedä tuomioistuimeen. Yleinen hylkäämisen peruste on, ettei kantelussa yksilöidä, mitä Journalistin ohjeiden kohtaa kantelijan mielestä on rikottu.

JSN:lta saatu langettava päätös otetaan toimituksissa vakavasti. Tiedotusvälineiden keskeisin aineeton pääoma on luottamus, jota ei haluta menettää.”

Teksti: Toimittajaopiskelija Piia Latvala, HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

Haastattelun pelisäännöt

Journalistin ohjeissa haastateltavan ja haastattelijan oikeudet on muotoiltu neljäksi ohjeeksi, jotka haasteltavankin olisi hyvä tuntea:

- Haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään. Hänelle on myös kerrottava, jos haastattelua voidaan käyttää useammissa välineissä. Haastateltavan tulee aina tietää, onko keskustelu tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi.
- Haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista on yleensä syytä suostua, jos se toimitusteknisesti on mahdollista. Oikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle.
- Haastateltavan kieltoon julkaista lausumansa tulee suostua vain, jos olosuhteet ovat haastattelun antamisen jälkeen muuttuneet niin olennaisesti, että julkaiseminen olisi selvästi kohtuutonta.
- Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä. Piilomainonta on torjuttava.

Journalistin ohjeet kokonaisuudessaan esimerkiksi Julkisen sanan neuvoston verkkosivuilla.

Tiedon tuottaminen maksaa

Medialukutaidon kannalta on olennaista ymmärtää, että pienimmätkään uutiset eivät vain ilmesty jostain. Niiden takana on aina ihmisiä ja heidän tekemiään valintoja. Ammattitoimitusten tekemä työ maksaa: tiedon tuottaminen ei ole ilmaista, vaikka etenkin internet on luonut median käyttäjille illuusion ilmaisesta tiedosta.

Sanomalehden tekeminen on liiketoimintaa, jolle riippumaton tiedonvälitys ja sananvapaus ovat perusta sekä lukijoiden luottamus elinehto.

Sanomalehdet ovat perinteisesti saaneet rahoituksensa tilausmaksuista, paperilehden irtonumeromyynnistä sekä ilmoitustuloista. Moni lehti on ottanut verkkolehdeissä käyttöönsä niin sanotun maksumuurin, joka vähintään rajoittaa maksutta luettavien juttujen määrää. Ilmoitustuottojen osuus sanomalehtien tuotoista on noin puolet.

Kaupunkilehtien rahoituspohja perustuu pelkästään mainostuloihin.

Valtio jakaa pientä harkinnanvaraista lehdistötukea valtakunnallisilla vähemmistökielillä julkaistavien sanomalehtien tukemiseen. Puoluelehtien aikaisemmin saama lehdistötuki on nykyisin yleiseen puoluetukeen sisällytetty avustus viestinnän ja tiedotustoiminnan tukemiseen. Sen käytöstä päättää puolue. Tämä on tarkoittanut monelle puoluelehdelle entistä tiukempaa taloutta, koska avustusta suunnataan vahvasti verkkoviestintään.

PUHEENVUORO • Riikka Venäläinen

Miten Pohjoismaiden suurimman sanomalehden ansaintamallit ovat muuttuneet, Helsingin Sanomien päätoimittaja Riikka Venäläinen?

”Avoin maksumuuri on ollut käytössä Helsingin Sanomissa vuoden 2012 marraskuusta asti. Ammattilaisten tekemä laadukas journalistinen sisältö pidetään maksumuurin takana, jossa yhdistyvät sisältö ja niin sanottu display-mainonta eli nettisivulla tapahtuva mainostaminen.

Maksumuurin kanssa on edelleen kehitettävää, kaikki ei ole mennyt kuin Strömsössä. Palaute koskee enimmäkseen sisältöä, kuten aina ennenkin. Muotoa koskeva palaute on normalisoitunut. Sama koskee paperilehden muuttamista tabloid-muotoon. Tabloidiin siirtymisen jälkeiset levikkiluvut ovat olleet odotuksia parempia, mutta mainospuolen osalta ei voi vielä vetää johtopäätöksiä. Tähän vaikuttaa yleinen taloustilanne. Mainostajat odottavat, mihin tilanne kehittyy. Viime vuosina mainostulojen osuus on laskenut. Kehitämme sähköisiä palveluja määrätietoisesti siten, että saisimme tuloja sekä mainostajilta että tilaajilta. Sekä printtilehden koon muuttaminen broadsheetistä tabloidiksi että nettisivujen maksumuuri ovat osa Hesarin uudistusohjelmaa, joka on vastauksemme mediatoimialan käynnissä olevaan isoon murrokseen. Murroksen myötä journalismi on entistä monimuotoisempaa. Maksumuurin ja tabloidin lisäksi isoja mullistuksia ovat muun muassa tv-kanava Nelosen uutisten yhdistäminen Helsingin Sanomien toimitukseen ja uusi kaupunkilehti Mesta. Näissä kaikissa ollaan pitkän matkan alussa. Isot mullistukset on nyt tehty ja on aika keskittyä hienosäätöön.”

Teksti: Toimittajaopiskelija Visa Högmänder, HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

Suomalaisella mediakentällä on monta toimijaa

2000-luvun taitteen molemmin puolin tapahtuneesta mediaomistuksen ketjuuntumisesta huolimatta suomalaisen median omistus on kansainvälisesti vertailtuna edelleen hajanaista. Lehtikenttä on jakaantunut pariinkymmeneen, lähinnä alueelliseen ketjuun. Monet niistä ovat edelleen perheomisteisia.

Suomen suurin viestintäyhtiö on Sanoma News. Se julkaisee viittä sanomalehteä eri puolilla Suomea: esimerkiksi valtakunnallisista sanomalehdistä Helsingin Sanomia ja Ilta-Sanomia. Helsingin Sanomiin kuuluvat myös Nelosen uutiset ja kaupunkilehti Metro. Monen median talossa eri välineet tekevät yhteistyötä: esimerkiksi Helsingin Sanomien sähköuutisia luetaan Radio Helsingissä ja Nelosen ohjelmien koko sivun ilmoituksia julkaistaan HS:ssä. Mediayritysten omistukselliset yhteydet halutaan pitää läpinäkyvinä: kun esimerkiksi Helsingin Sanomat kirjoittaa Ilta-Sanomia koskevan uutisen, se mainitsee jutun lopussa, että yritykset kuuluvat samaan konserniin.

Toiseksi suurin suomalainen mediakonserni Alma Media julkaisee noin 30:tä eri puolilla maata ilmestyvää lehteä. Suurimmat niistä ovat tamperelainen Aamulehti sekä valtakunnalliset Iltalehti ja Kauppalehti.

Omistuksellisia mediakeskittymiä on myös maakuntatasolla: esimerkiksi jyvaskyläläinen Keskisuomalainen Oyj omistaa Keski-Suomen ja Savon alueella reilut parikymmentä sanomalehteä, mutta lisäksi se osti Lehtiyhtymän keväällä 2013. Suomen Lehtiyhtymä puolestaan omistaa lukuisia ilmaisjakelu- ja tilattavia lehtiä eri puolilla maata.

Turkulainen TS-Yhtymä omistaa kymmenisen lounaissuomalaista lehteä, paikallisia radiokanavia sekä kirjapainon.

Mediayhtiöt omistavat yleisemminkin toisiaan: esimerkiksi Alma Mediaa omistavat Ilkka ja Kaleva. Myös palveluita myydään mediatotalta toiselle: esimerkiksi Turun Sanomat tuottaa tv-uutisjuttuja Lounais-Suomen alueelta MTV3:n uutisiin.

Markkinalähtöisen uutistoiminnan rinnalla Suomessa toimii Yleisradio, jonka toiminnan rahoittaa valtio verovaroin. Eduskunta valvoo Yleisradion toimintaa ja nimittää sen poliitikoista koostuvan hallintoneuvoston. Lähes kaikilla valtioilla on vastaava valtiollinen julkisen palvelun viestintäyhtiö.

Mikä STT-Lehtikuva?

- Lähes jokaisessa maassa on uutistoimisto, joka tuottaa oman maan medialle valtakunnallisesti ja kansainvälisesti kiinnostavia uutisia ja muita mediasisältöjä.
- Kansainvälisesti kiinnostavat uutiset liikkuvat useimmiten uutis- ja kuvatoimistojen välillä.
- Suomessa toimii STT-Lehtikuva (Suomen Tietotoimiston ja Lehtikuvan muodostama uutis- ja kuvatoimisto), jonka uutis-, kuva- ja muiden mediapalveluiden asiakkaina ovat lähes kaikki Suomessa toimivat valtakunnalliset ja maakunnalliset uutisvälineet sekä useita muita media-alan kustantamoja (esim. aikakauslehti- ja kirjakustantamoja). Lisäksi STT välittää medialle yritysten ja yhteisöjen tiedotteita.
- STT-Lehtikuvan omistaa 38 suomalaista mediataloa.

Sanomalehti on monimedia

Internet on kasvattanut perinteisistä tiedotusvälineistä monikanavaisia ja vuorovaikutteisia mediapalveluita. Kysymys on toimitustyön suuresta murroksesta, joka haastaa kaikki välineet: sanomalehdillä on käytettävissään sähköisten välineiden keinot ja sähköiset taas saavat periaatteessa rajattomasti palstatilaa verkkosivuiltaan.

Myös lukijasuhde on muuttunut. Sosiaalisen median sekä juttujen kommentointimahdollisuuden ansiosta kanava on jatkuvasti auki myös lukijoilta toimitukseen päin, ei vain päinvastoin. Samalla lukijat voivat kommunikoida uusin tavoin myös keskenään.

Verkkolehti ja erilaiset mobiiliversiot lukulaitteisiin ja kännyköihin ovat lisänneet toimittajan perusosaamiseen kohdistuvia vaatimuksia: on itsestäänselvyys, että hän on osaa tuottaa tietoa useisiin välineisiin. Toisaalta videoiden kuvaaminen ja editointi, datajournalismi sekä verkkokeskustelun moderointi eli valvonta ovat tuoneet lehtiin kokonaan uusia ammattiryhmiä. Olennaisimpia uusia taitoja on pystyä tekemään juttuja yhdessä yleisön kanssa.

Myös toimituksen työprosessi muuttuu. Aihetta päivitetään pitkin uutispäivää ja lisäksi toimitetaan aamun lehteen juttu, jossa taustat ja syventävä osuus edelleen kiinnostavat lukijaa ja jossa uutista on viety eteenpäin. Aamun lehden julkaisun jälkeen uutinen voi jälleen jatkaa päivittymistään verkkolehdestä ja mahdollisesti samaan konserniin kuuluvilla radio- ja tv-kanavilla.

Toisaalta verkossa eilinenkään lehti ei ole kalankäärettä, vaan aiemmat jutut aiheesta pysyvät taustoittavana aineistona mukana. Lisäksi useissa verkkolehdissä juttuarkisto palvelee lukijaa. Verkossa käytössä olevan rajaton tila antaa mahdollisuuden myös esimerkiksi laajojen kuvakoosteiden ja tilastojen julkaisuun.

Ei kylää ilman lehteä

Itä-Häme, Hämeen Sanomat, Sydän-Hämeen Lehti, Keski-Häme... kaikki sanomalehtiä! Pienelläkin alueella on oma sanomalehtensä, joka on keskittynyt seuraamaan oman levikkialueensa tapahtumia ja päätöksentekoa. Useimmin lehdet eivät kilpaile koollaan, vaan ovat kukin tärkeä media omalla alueellaan. Vaikka jokin aihe ei kanna valtakunnalliseen lehteen, se voi olla paikallislehden lukijalle vuoden merkittävin uutinen.

Suomessa on yli 180 sanomalehteä, joista reilu neljännes ilmestyy vähintään neljä kertaa viikossa. Noin 30 sanomalehteä ilmestyy päivittäin ja 3 pelkästään verkossa (tilanne 7/2013). Meillä luetaan maailman kolmanneksi eniten sanomalehtiä suhteutettuna väkilukuun, edellemme menevät vain Japani ja Norja. Tiivis sanomalehtiverkosto tukee sananvapautta.

Puoluelehdet lisäävät sanomalehtikentän moniarvoisuutta; esimerkiksi opposition välikysymys uutisoidaan varmasti eri tavoin hallitus- ja oppositiopuolueiden lehdissä.

PUHEENVUORO • Johanna Vehkoo

Mitä journalismille kuuluu, tutkivaan journalismiin ja pitkiin reportaaseihin erikoistuneen Long Play -verkkopalvelun päätoimittaja Johanna Vehkoo?

”Journalismilla on meneillään kaksi merkittävää kriisiä. Toinen niistä on paljon puhuttu bisnesmallien kriisi: sanomalehtien ansaintamalli hajoaa internetin vaikutuksesta. Yleensä median kriiseistä on esillä juuri tämä talouspuoli.

Toinen vähemmän puhuttu median kriisi on toimittajakuntaa koskeva ja luonteeltaan eksistentiaalinen. Miten ammattijournalisti erottuu joukosta, kun kuka tahansa voi tuottaa verkkoon sisältöä ja välittää informaatiota? Miten vakuuttaa lukijalle, että juuri me toimittajat olemme niitä kaikista uskottavimpia ja luotettavimpia tiedonlähteitä? Yksi journalismin suurimmista haasteista onkin se, miten toimittajat ja tiedotusvälineet löytävät tässä uudessa maailmassa paikan, jossa niitä oikeasti tarvitaan. Enää ei riitä, että vastaa kysymyksiin mitä, missä, milloin ja kuka. Yhtä olennaista on kertoa miksi, mitä seuraavaksi ja mitä tämä merkitsee. Jonkun pitää siivilöidä informaatiokaaoksesta se, mikä on todella olennaista. Ja mikä tärkeämpää, löytää sieltä merkitykset ja asiayhteydet. Journalismilla on yhteiskunnallinen tehtävä. Ilman vapaata journalismia demokraattinen yhteiskunta ei voi toimia.

Kaikesta huolimatta journalismin tulevaisuus näyttää mielestäni valoisalta ja jännittävältä. Uusi teknologia tarjoaa mahdollisuuksia, joita meillä ei ole koskaan ennen ollut. Nyt pitäisi nimenomaan käyttää näitä mahdollisuuksia ja kokeilla kaikenlaista. On turha jäädä itkemään, että voi ei, meidän vanha ansaintamalli kaatui. Kokeilemalla se selviää, mikä tulevaisuudessa toimii.”

Teksti: toimittajaopiskelija Mirva Uotila, HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

Harjoituksia

1. Tarkemmin tutuista lehdistä

- a) Oppilaat nimeävät sanomalehtiä, joita he ovat eri puolilla Suomea nähneet ja lukeneet. Lehtien nimet kirjataan tauluun Suomen karttaa mukaillen.
- b) Jaetaan lehtiä eri ryhmiin: Mikä on paikallislehti, mikä maakuntalehti, mikä valtakunnallinen lehti? Onko joku poliittisesti sitoutunut? Entäpä talouteen keskittynyt erikoissanomalehti? Onko jokin vain irtonumeromyynnissä? Onko jokin kaupunkilehti? Keskustellaan miten ja miksi lukijan tulisi ottaa nämä taustat huomioon sanomalehtiä lukiessaan.
- c) Keskustellaan myös suomalaisten sanomalehtien määrästä ja merkityksestä: mitä merkitsisi, jos meillä olisi vain yksi sanomalehti?

2. Lehden linjaa etsimässä

- a) Opettaja esittelee muutaman sanomalehden journalistisen linjan oppilaille ja selittää mikä journalistinen linja on.
- b) Selataan päivän lehtiä paperilta tai verkossa ja pohditaan, miten lehden sitoutuminen omaan alueeseensa näkyy lehdessä tänään: aihevalinnoissa, juttujen saamassa palstatilassa, pääkirjoitussivulla?

3. Mielipiteestä uutiseksi

Tarkastellaan päivän lehden pääkirjoitussivua sekä mielipidesivua/juttujen saamia kommentteja.

- a) Kootaan kirjoitusten pääväittämiä tauluun.
- b) Keskustellaan, miksi näiden asioiden nostaminen keskusteluun on tärkeää – vai onko se tärkeää. Mietitään, mitä merkitsee, että sanomalehti ottaa tiettyyn asiaan kantaa. Entä mitä yhteisölle merkitsisi, jos jokin joko pääkirjoitussivun tai mielipidesivun/keskustelupalstan väitteistä sensuroitaisiin? Millaisia aiheita oppilaiden mielestä mielipidesivuilla/yleisökommenteissa ei pitäisi julkaista? Pitäisikö kaikilta kirjoittajilta vaatia oman nimen käyttöä, milloin nimimerkin käyttö on ymmärrettävää?
- c) Pohditaan myös, mihin mielipidesivun/yleisökommenttien aiheista toimituksen kannattaisi tarttua ja millaisia juttuja niistä voisi kirjoittaa (mille osastolle, ketä haastatella, mikä valita näkökulmaksi, mitä kysyä, mitä juttutyyppiä käyttää).

4. Journalistin ohjeet tutuksi

- a) Oppilaat lukevat Journalistin ohjeet kokonaisuudessaan. Lukutehtävänä on miettiä, miten säännöt vaikuttavat heidän aiempaan mielikuvaansa toimittajan työstä.
- b) Lukemisen jälkeen aiheesta keskustellaan ensin pienryhmissä. Sitten ryhmien huomiot kootaan koko luokan keskustelussa.
- c) Paneudutaan vielä erityisesti yksityisen ja julkisen rajankäyntiin keskittyvään osaan. Luetaan päivän sanomalehti joko verkosta tai printiltä. Ryhmät valitsevat lehdestä jutun ja valmistavat koko luokalle lyhyen esittelyn siitä, miten ohjeet yksityisestä ja julkisesta tulevat jutussa näkyviksi: mitä ohjeita toimittaja on juttua kirjoittaessaan pohtinut.
- d) Journalistin ohjeiden käsittelyä voi syventää tutustumalla Julkisen sanan neuvoston verkkosivulla langettavia ja vapauttavia päätöksiä saaneisiin tapauksiin.

B • NÄE TIEDON TAAKSE

Medialukutaitoinen osaa päätellä sellaistaikin, mitä ei voi suoraan lukea, kuulla tai nähdä. Tässä jaksossa tarkastellaan, millaisia valintoja toimitukset tekevät päivittäin ja analysoidaan, miten ne vaikuttavat esimerkkiuutisten ja -kuvien viesteihin.

Lehti syntyy valinnoista

Seuraavat kahdeksan journalistista valintaa vaikuttavat paitsi siihen mitä tiedämme myös siihen miten saamiimme tietoihin suhtaudumme.

1. Aiheen valinta ja rajaus

Uutiskynnys vaihtelee uutistarjonnan mukaan: joinakin päivinä tapahtuu paljon, toiset taas ovat hiljaisia uutispäiviä. Välillä yksi suuri uutinen voi peittää alleen muita aiheita, kun sen käsittelyyn käytetään paljon paitsi tilaa myös toimituksen työvoimaa.

Uutiskynnys elää samankin päivän aikana monta kertaa. Verkossa reagoidaan uutispäivän tapahtumiin välittömästi ja ykkösuutisen paikan saa yleensä samana päivänä useampi uutinen. Verkkolehdessä uutiskynnys on myös matalammalla, kun tilaa on periaatteessa rajattomasti ja uutisia voidaan poistaa jatkuvasti. Kaikki verkossa julkaistut aiheet eivät kannakaan paperilehteen ja toisaalta päin vastoin.

Sanomalehden kuten muidenkin tiedotusvälineiden aihevalintaa ja -rajausta ohjaavat uutiskriteerit. Uutiskriteerejä listataan monella tavalla. Perinteisiä uutiskriteerejä ovat ajankohtaisuus, paikallisuus/läheisyys, yleinen kiinnostavuus, merkittävyys, laajuus, poikkeuksellisuus/yllättävyys, voimakkuus sekä hyödyllisyys. Mitä useamman uutiskriteerin aihe täyttää, sitä kovempi uutinen on.

Ajankohtaisuus, tuoreus

Uutinen ei ole uutinen, mikäli se ei ole ajankohtainen, uusi. Toisaalta jo esillä ollut aihe voi tulla uudelleen ajankohtaiseksi, jos siitä selviää uutta tietoa tai toimittajan näkökulma siihen on tuore. Myös taustoittavien juttujen tehtävänä on kertoa uutta tietoa ja synnyttää uusia uutisia.

Taustoittaa voidaan myös ”etunojassa” kertomalla esimerkiksi jonkin rakennushankkeen merkityksestä jo valmisteluvaiheessa.

Tuoreus pätee uutisten lisäksi myös muuhun sanomalehden sisältöön: toimitukset tarttuvat ilmiöihin, uutuuksiin ja vireillä oleviin keskusteluihin hanakasti.

Ajankohtaisuus tarkoittaa myös vuodenkulun huomioonottamista aihevalinnoissa: juhannuksen alla kerrataan vesiturvallisuutta, joulun alla paloturvallisuutta.

Paikallisuus ja läheisyys

Sanomalehdelle on kunnia-asia kertoa oman ydinalueen asiat ensimmäisenä. Verkolehdissään suurenkin levikkialueen sanomalehdet voivat olla hyperpaikallisia ja kertoa uutisia vaikka kaupunginosittain. Usein yleisö kommentoi juuri paikallisia aiheita eniten.

Uutisia pyritään aktiivisesti paikallistamaan nostamalla niistä esiin jokin omaa ydinaluetta ja sen asukkaita koskeva näkökulma.

Perussääntö on, että mitä lähempänä omaa levikkialuetta jokin uutinen tapahtuu, sitä varmemmin se ylittää uutiskynnyksen. Ulkomaan osastolla tämä tarkoittaa, että Pohjoismaissa tapahtunut onnettomuus on suurempi uutinen kuin Afrikassa tapahtunut vastaava onnettomuus. Toisaalta jos onnettomuus tapahtuukin suomalaisille tutussa lomakohteessa, täyttyy läheisyyden uutiskriteeri jälleen. Läheisyys ei olekaan vain maantieteellistä. Sekä suomalaisten liikkuminen maailmalla että maahanmuutto ovat muuttaneet lehtien aihevalikoimaa.

Läheisyyden uutiskriteeri on käytössä myös silloin, kun urheilusivuilla kerrotaan lajeista, joissa suomalaiset menestyvät tai taloussivuilla esitellään Suomessa rakennettu laiva.

**Uutiskriteerien
saama painoarvo elää
ajan mukana**

Yleinen kiinnostavuus

Aiheet, jotka synnyttävät keskustelua ja herättävät lukijan kiinnostuksen usein iästä, sukupuolesta, asuinpaikasta ja taustasta riippumatta, ovat tärkeitä myös tiedotusvälineille. Mitä useampaa ihmistä jokin uutinen kiinnostaa, sitä todennäköisemmin se ylittää uutiskynnyksen.

Uutiskriteerien saama painoarvo elää ajan mukana. Juuri yleinen kiinnostavuus on noussut viime vuosina tärkeimpien uutiskriteerien joukkoon ja muuttanut samalla päivälehtien aihevalikoimaa. Dramaattiset tapahtumat, erikoisuudet, ihmissuhteet, voitot, tappiot ja erimielisyydet herättävät herkästi inhimillisen kiinnostuksen. Siksi ne ovat myös hyviä myyntivaltteja tiedotusvälineille. Kiinnostavuus uutiskriteerinä vaatii sanomalehtien toimituksilta erityistä harkintaa: toimituksen tehtävä on vetää raja pelkän inhimillisen uteliaisuuden täyttämisen ja perustelluksi kokeman tiedonvälityksen välille. Yleensä yleisesti kiinnostavien aiheiden oletetaan täyttävän myös muita uutiskriteerejä ja niitä pyritään käsittelemään niin, että aiheen laajempi merkitys avautuu lukijalle. Pelkkä tiedon myyvyys ei ole uutiskriteeri.

Merkittävyys, laajuus

Merkittävyyden kriteerin täyttävät uutiset vaikuttavat suoraan lukijoiden arkeen. Mitä suurempi vaikutus on ja mitä laajempaa ihmisjoukkoa se koskee, sitä merkittävämmästä uutisesta on kysymys. Suurta ihmisjoukkoa uhannut vaaratilanne on uutinen, vaikka vaara vältettäisiinkin.

Sanomalehden tehtävänä on seurata esimerkiksi yhteiskunnallista päätöksentekoa ja pitää ihmiset ajan tasalla paitsi siitä, mitä heidän ympärillään tapahtuu, myös siitä, mitä suunnitellaan tapahtuvaksi. Lukijoilla on oikeus saada tietoa päätöksistä, mutta myös päätöksentekoprosesseista ja päättäjien käyttäytymisestä.

Poikkeuksellisuus, yllättävyys, voimakkuus

Poikkeukselliset, yllättävät ja voimakkaat tapahtumat ylittävät uutiskynnyksen. Tapahtuman poikkeuksellisuuden aste riippuu tapahtumapaikasta: esimerkiksi maanjäristys Kaliforniassa on vähemmän yllättävä ja siksi pienempi uutinen kuin maanjäristys Etelä-Englannissa.

Joskus kuulee ihmeteltävän, miksi uutiset ovat aina kielteisiä – miksei kirjoiteta enemmän myönteisistä asioista. Negatiivisuus koskee usein juuri voimakkaita uutisia: sotia, onnettomuuksia, luonnonkatastrofeja, terroritekoja. Kun asiat sujuvat, tilannetta pidetään normaalina eikä uutiskynnys yllity.

Hyödyllisyys

Sanomalehden tavoitteena on, että lukija kokee saavansa siitä konkreettista hyötyä elämäänsä, jotain tallettamisenkin arvoista. Esimerkiksi ruokasivut ovat pitkään olleet sanomalehden perusmateriaalia ja niiden rinnalle on tullut muita päivittäin vaihtuvia teemasivuja, jotka perustuvat nimenomaan hyötytiedolle.

2. Tietojen valinta ja järjestäminen

Toimittajan työn vaativin vaihe on valita suuresta määrästä tietoa tärkeimmät. Tässä vaiheessa hän konkreettisesti rajaa aiheestaan näkyviin tietyn, sillä hetkellä olennaisimpana pitämänsä osan.

Usein eri välineiden toimittajat ovat valinneet juttuihinsa samoja tietoja, mutta tietojen järjestys poikkeaa toisistaan. Järjestyksellä on suuri merkitys: otsikkoon, esitai jälkiriville, väliotsikoihin, jutun kärkeen ja kuvatekstiin valitut tiedot ovat paitsi toimituksen mielestä tärkeimpiä, myös tavoittavat lukijan varmimmin. Harva lukee jokaista juttua alusta loppuun.

Etenkin juuri tulleen uutisen kohdalla kannattaa arvioida, kuinka kauan toimituksella on ollut aikaa tietoa hankkia ja puntaroida sekä onko tietoa tulossa pian lisää.

3. Jutun paikka lehdessä ja sivulla

Tietojen tärkeysjärjestys pätee sanomalehdessä paitsi yksittäisessä jutussa myös koko lehden mitassa. Koko lehden tasolla tärkeysjärjestys näkyy pääuutissivulla ja kunkin osaston ensimmäisellä sivulla. Sekä paperi- että verkkolehdestä niille on valittu lehden ja osaston tärkeimpinä pidetyt aiheet. Arvokkain uutissivuista on pääuutissivu, premiääri, jonka aiheet on nostettu lehden kaikkien osastojen tarjonnasta. Paperilehdessä se on joko lehden etusivu tai ensimmäisellä aukeamalla.

Yksittäisen sivun asettelussa eli taitossa pääjuttu sijoitetaan sivun yläreunaan suuremmalla otsikolla kuin sivun muut jutut. Samalla myös sen saama palstatila on suurempi. Palstatilaan vaikuttaa aiheen tärkeyden lisäksi myös kuvien sisältö ja määrä: tavallista näyttävämmät kuvat saavat paljon palstatilaa, vaikka aihe olisi kevyempikin.

Koko lehden läpi kulkee siis hierarkian periaate: osaston ensimmäisellä sivulla, sivunsa ylimpänä ja otsikkoa lähimpänä on toimituksen mielestä merkittävin tieto.

Koko lehden läpi kulkee lehteä jäsentävä hierarkia

Tärkeysjärjestyksen tehtävänä on tehdä tiedon saaminen ja sen arvottaminen nopeaksi ja helpoksi niin paperilla kuin verkossakin.

Kun paperilehdessä tärkeysjärjestys lyödään lukkoon ennen lehden painamista, verkkolehdestä on rajattomat mahdollisuudet tehdä uusia valintoja sitä mukaa kuin uutinen ja uutispäivä elävät. Samakin uutinen täydentyy ja saa lisäosia esimerkiksi videoista. Usein se myös laskee alemmas sivulla uusien uutisten tieltä.

Kun paperilehti on hierarkkisesti järjestetty kooste kokonaisesta uutispäivästä, verkkolehdestä nähdään, mikä juuri katsomishetkellä on uusinta tärkeää tietoa. Verkkoversioiden juttuihin päädytään usein suoraan sosiaalisen median kanavia pitkin ja silloin tärkeysjärjestys suhteessa muihin juttuihin jää useimmin vaikuttamatta lukijan tulkintaan.

4. Tietolähteiden valinta

Jutun tietojen kannalta on ratkaisevaa, kenet tai keitä toimittaja valitsee haasteltavakseen: kuka saa äänensä kuuluviin. Osa tiedonhankinnasta voi nimittäin olla taustahaastatteluja, joiden perusteella toimittaja kerää ja tarkistaa tietoa sekä

tekee päätelmiä. Lähteinä voidaan käyttää myös esimerkiksi tutkimuksia, arkistoja, tilastoja ja asiakirjoja.

Myös lähteiden määrää ja tarkkuutta on syytä arvioida: ilmaistaanko lähde yleisesti esimerkiksi ”valtionvarainministeriön mukaan” vai nimetäänkö tiedonantajaksi tietty virkamies.

Jos jutussa on keskenään eriäviä mielipiteitä, sitaattien järjestys voi arvottaa lukijalle, kuka hallitsee ja kuka puolustautuu, kuka puhuu ensimmäisenä tai kuka saa viimeisen sanan.

Ja jos eriäviä mielipiteitä ei ole, voi toki kysyä itseltään, onko aihe sellainen, josta voisi eri mieltäkin olla.

Medialukutaitoa on osata arvioida myös lähteen intressejä. Haasteltava valitsee, mitä hän päättää kertoa tai olla kertomatta, millaisin sanankääntein ja missä sävyssä, keitä mainitsee, miten perustelee. Hän voi myös pyrkiä tietoisesti saamaan jonkin tietyn viestin mediassa läpi.

5. Sanavalinnat

Sanat ovat usein myönteisesti tai kielteisesti latautuneita. Yhdenkin sanan valinta voi muuttaa jutun luonnetta, vaikka uutisen perusväittäjä olisi sama: sävy on erilainen, jos puhutaan yhteistyöstä tai jos puhutaan kytköksestä.

Myös saman sanan eri sijamuodot ja aikamuodot vaikuttavat lauseen merkitykseen. On eri asia söikö vai onko syönyt, kakkua vai kakun.

Verbivalinta puolestaan kehystää sitaatin: sanojen sisältöön vaikuttaa merkittävästi se, myhäileekö, hymähtääkö vai arvioiko haastateltava jutussa asiansa.

Kokenut haastateltava voi viestinsä perillemenon varmistamiseksi käyttää tarkoituksellisen vahvoja sanavalintoja toivoen, että toimittajat tarttuvat niihin.

6. Osaston ja juttutyypin valinta

Jos sama uutinen julkaistaan esimerkiksi kotimaan osiossa tai urheiluosiossa, sekä sen painoarvo että lukijakunnan laajuus ovat erilaisia. Kotimaata pidetään yhteiskunnallisten, jokaista kansalaista koskettavien uutisten osastona, urheilua pikemminkin tietyn kohderyhmän kiinnostuksen kohteena. Kotimaa, ulkomaat ja talous

ovat sanomalehden kovia uutisosastoja, urheilu, kulttuuri ja eri lehdissä eri nimellä kulkevat, viihteellisemmät päivärisivut taas pehmeämpiä.

Pehmeämmillä osastoilla toimittaja voi kirjoitustyyliinsä enemmän irrotella, esimerkiksi juuri urheilujournalismin kieli on ilmeikästä. Valittu tyyli ja juttutyyppi vaikuttavat toisaalta lukijan mielikuvaan aiheen painoarvosta, mutta myös siihen, mitkä tiedot ovat jutun kannalta olennaisia. Reportaasissa tärkeitä ovat toimittajan omat havainnot. Uutisosiossa toimittaja voi liittää varsinaisen jutun yhteyteen erillisen kommentin, jos hän haluaa tuoda esiin omia päätelmiään, mielipiteitään tai kokemuksiaan.

7. Kuvan valinta

Lehtikuvan tärkein tehtävä on välittää tietoa. Jutun tavoin se pyrkii vastaamaan mahdollisimman moneen uutiskysymykseen (mitä, missä, milloin, miksi, miten, kuka ja millä seurauksella). Valintaa on myös olla liittämättä juttuun lainkaan kuvaa. Tällainen juttu tuntuu lukijasta usein vähemmän tärkeältä kuin kuvallinen juttu. Välillä näin onkin, välillä taas joitakin aiheita, esimerkiksi tulevia irtisanomisia tai perheväkivaltaa, on vaikeata tai turhaakin kuvittaa.

Kuvallinen juttu tuntuu lukijasta tärkeemmältä kuin kuvaton

Kuvan lukemista käsitellään Uutisvertailua 3 -kappaleessa.

8. Kuvan ja tekstin yhteys

Yksi kuva muokkaa siis nopeasti mielikuvaamme kokonaisesta uutisesta, ihmisestä tai tapahtumasta. Vaikutusta ohjaa kuvaan liitetty teksti, nopeimmin otsikko ja kuvateksti.

Myös kuva vaikuttaa tekstiin: vaikka otsikko olisi sisällöltään traaginen, mutta kuvan tunnelma on rauhallinen, muuttuu otsikkokin helposti vähemmän voimakkaaksi.

PUHEENVUORO • Teija Soini

Millaista on ammattivalokuvaajan työ muuttuvalla mediakentällä, freelancekuvaaja Teija Soini?

”Kun aloitin alalla vuonna 2008, valokuvaajan paikkoja ei juuri ollut avoimena. Yrittäjyys oli kiinnostava vaihtoehto. Se antoi mahdollisuuden kokeilla erilaisia asioita ja tutustua alaan. Nyt teen töitä monelle eri sanoma- ja asiakaslehdelle.

Freelancekuvaajan pitää olla valmis nopeaankin muutokseen. Toimituksista saatetaan yhtäkkiä soittaa ja kysyä, voitko mennä kuvaamaan tiettyä tapahtumaa, ja sitten mennään. Uutiskuvassa idean pitää joskus syntyä todella nopeasti ja spontaanisti. Usein se tuleeikin vasta itse tilanteessa.

Aluksi yrittäjänä tuntui stressaavalta, kun ei ollut varma, riittääkö töitä seuraavalle kuukaudelle. Nykyään luotan siihen, että kalenteri täyttyy. Freelancerina pitää uskoa omaan osaamiseensa mutta olla myös aktiivinen ja markkinoida itseään. Toimittajatuttujen kanssa pidämme yhteisiä palaverieita ja mietimme, millaisia juttuja voisimme tarjota lehtiin.

Alalla on nykyään paljon kilpailua. Pyrin jatkuvasti monipuolistamaan osaamistani ja varmistamaan, etten olisi riippuvainen yhdestä työnantajasta. Olen hankkinut koulutusta myös mainoskuvaamiseen.

Verkkomaailmassa kaikki halutaan heti. Lähitulevaisuudessa vaaditaan entistä laajempaa ja nopeampaa palvelua sekä ammattitaitoa, myös kuvankäsittelyssä. Kuvaajan pitää erottua joukosta, sillä nykyään kaikilla ihmisillä on omat kamerat. Ammattilainen erottuu harrastelijoista kokemuksellaan, koulutuksellaan ja joskus myös kameralaukkunsa koolla.

Uskon vahvasti, että ammattivalokuvaajia ja ammattikuvaa tarvitaan aina.”

Teksti • Toimittajaopiskelija Anu Haapala, HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

RTN-UMERO 2,50 €

Hurja MATTO-ale Kaikki myymälätuotteet **-20-50%**

Tulla MATTOESITTELY KOTI-MATTO Oy

040 417 7964, 0500 66736 • ma-pe 10-19 • la 10-15
www.kotimatto.fi • kotimatto@kotimatto.fi

SAA Ajoittain navakkaa tuulta. Monin paikoin sataa vettä. Päivälämpötila on 12 ja 17 asteen välillä. **Sivu 14**

Neil Youngin peruuntuminen oli pahin kolaus festarikonkarille

SEINÄJOKI 34:ään Provinssiin mahtuu lukematon määrä muistoja ja koet-tuja keikkoja. Jokaisella Tornävänsaaren rokkijuhlissa vierailut Harri Niemi on tyytyväinen, että ihmisten juhla on nimensä koko kansan tapahtuma. Viikonloppu odotuslistalta löytyvät pitkän linjan kotimaiset artistit. **Sivu 11**

17 AIKAA & IHMISIÄ

Kesähymyn valttikorttina toimii kaunis hammasrivistö

3 MAAKUNTA

Oikeusavun palveluita saa jatkossa Ähtäristä etäyhteyksillä

16 AIKAA & IHMISIÄ

Nuoret huimapaat esittivät taitojaan moottoripyörillä Kauhajoella

Julia Käkelä (oik) pipaihti kaverinsa Netta Peltoniemen kanssa ostamassa kyläkaupasta linsseä. Sari Mäntymäki myi. KUVA: JORMA HAVULA

Kyläkauppias tekee pitkää päivää eikä valikoi töitään

JORMA HAVULA

TEUVA Kyläkauppias Sari Mäntymäki sanoo, että vaikka pienessä kaupassa töitä riittää, siinä on oma vapautensa. -Kerran meidän hevonen ja varsa olivat karanneet. Kerroin asiak-

kaalle mikä on tilanne ja lähdin siitä paikasta ottamaan niitä kiinni. Kyläkauppa ei pysyisi pystyssä ilman kylähenkeä ja sitä ainakin Teuvan Horonkylässä riittää. Toisaalta kauppiaan ei parane olla liian "krantti" töiden suhteen. **Sivu 2**

Kaikkien ammattiliittojen varauduttava pahimpaan

VAINESSA VALKAMA

SEINÄJOKI Journalistiliiton puheenjohtaja Arto Niemisen mielestä journalistien kevään sopimusneuvottelujen vaikeudet tulevat toistumaan muidenkin alojen tulevissa työmarkkinaneuvotte-

luissa. -Kaikkien ammattiliittojen pitää varautua pahimpaan, Nieminen sanoo. Hänen mukaansa Elinkeinoelämän Keskusliitto kontrolloi neuvotteluja aiempaa tarkemmin. **Sivu 5**

Veto nurin kotonaan – Kossu kaatoi JymyJussit

ILKKA Vimpelin Veto koki kauden

avaustappionsa Superpesiksessä jouduttuaan nörtymään Saarikentällä arkkiviholliselleen Sotkoma Jymyille. Kotiutusikassa Jymy tyrmsä isännät avaavallaan, kun Jani Komulaisen, Roope Korhosen ja To-

ni Kohosen kotiutusten lisäksi Aki Orava kiskaisi tavallisen juoksun päälle bonuksena kunnarin. Seinäjoen JymyJussit joutui tyytymään Koskenkorvan Urheilijoiden isäntinä yhteen pisteeseen hävittyään ilmajokisille 1-2 (2-0, 2-5, 1-2). **Sivu 23**

Politiisi teki Marttilan kortteerissa huumetakavarikon keskiviikkona.

Kasvattajat aina myös käyttävät

ILKKA Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen tutkinnanjohtaja Harri Teivaammäki kertoo kannabiksen kasvattajien aina myös käyttävän huumetta. Etelä-Pohjanmaalla on tutkittu tänä vuonna 171 huumeri-kosta toukokuun loppuun mennessä. **Sivu 3**

Klenkkaava muori oli vähällä jäädä junasta Seinäjoella

SEINÄJOKI Kun liikkuminen ei enää suju tanssin tavoin, pitää klenkkauksen tueksi olla rautatieasemilla kunnon apuvälineitä. Niillä olisi kysyntää myös Seinäjoella, etteivät muorit myöhästys-

junista. Vaasalainen Alii Halonen, 85, on tuottanut huonojalkaisten puolesta. Hänellä on Seinäjoen asemasta hikisiä kokemuksia. Puoliravia nilkuttaessaan hän oli vähällä myöhästyä pohjoisen junasta - ja veljensä hautajaista. Konduktööri auttoi silti kerralla muorin ajoissa kyytiin. -Rollaattoreita ja pyörätuoleja napauttaa Alii Halonen hankelistan VR:lle. **Sivu 7**

Puutteita kuolleiden turkis-tarhaeläinten kirjaamisessa

Pohjalaiset kansanedustajat hävittivät vihaisina satoja viestejä, jotka tulivat tarhauksen vastustajilta

LIISA POUTTU, PIIRJO RAUTIO

ILKKA Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla tarkastettiin viime vuonna lähes 40 turkisarhaa. Yli puolessa näistä havaittiin laiminlyöntejä. Viidenneksen laiminlyönteistä oli kirjanpituosella, jossa pidetään lukumäärää tarhalla kuolleista eläimistä.

Syitä kirjanpitorikkeiden korkealle määrälle elintarviketurvallisuusviraston Eviran ylitarkastaja Sanna Varjus ei tiedä. Hän kuitenkin usko huojen kaunistuvan jatkossa. -Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto on tehnyt tarhaajille kansiot kirjanpitoa varten, Varjus kertoo.

Tarhoille tehtyjen eläinsuojelutarkastusten määrä on lisääntynyt viime vuosien aikana. Yksi syy tähän on valvontaeläimälääkäreiden määrän lisääntymisen. Eviran pyynnöstä paikallisviranomaiset ryhtyvät omilla alueillaan tarkastustoimiin tarpeen vaatiessa.

Lähes jokainen pohjalainen kansanedustaja sai koneelleen 400 sähköpostiviestiä turkisarhauksen vastustajilta torstaina, jolloin eduskunta käsitte- li kansalaisaloitetta tarhauksen lopettamisesta. Pohjalaiset kansanedustajat olivat aluksi ihmeissään. Kun koneet jumiutuivat sadoista viesteistä, kansan-

edustajien pinna paloi. Heitä suuttutti. -Moraalitonta, sanoi Maria Tolppanen (ps.).

Ilkeyttä, totesi Markku Mäntymaa (kok.). Kaikki vaalipiirin kansanedustajat antavat tukensa turkisarhaukselle. **Sivu 4**

Siistimmät festivaalit

Provinssirockin ympäristövaikutuksia pyritään vähentämään kaikissa tapahtuman järjestämisen vaiheissa. Festivaalien järjestäjät mahdollistavat jätteiden lajittelun ja kannustavat ekologisten valintojen tekemiseen, mutta myös kävijöiden on kannettava vastuuta. **Sivut: 10-11**

Tällaisia ympäristötekoja festivaalivieras voi tehdä:

Älä hylkää telttaa tai muita tavaroita festari-alueelle.

Käytä julkisia kulkuneuvoja tai kimppakyytiä.

Valitse festivaalikojuista lähialueen tuotteita tarjoavat.

Käytä mobiilikäsi-ohjelmaa, älä paperiversiota.

Lajittele roskat.

TEKSTI: SONJA LOMILAINEN, GRAFIKKA: HANNELE NÖRJÄ

KESÄKAUDEN AVAUS Vaasassa la 15.6.!

Wesimäen kirkon ovelta vierastietä Ceston

NUNNAUUNI Myyjästä lämpöä vuoden jokaisena päivänä

SEINÄJOEN SISUSTUS

Black & White

Paulan Keskus

Koulukatu 14, SEINÄJOKI 4147 208 Au. ma-pe 9-19, la 9-16
www.paulankenka.fi

Seria toimet keltainen WC-PAPERI 24 röllä tai **TALOUS-PAPERI** 16 röllä

5€

KIEKKOPELI 200x40cm sis. 30 kiekkoa ennen 59,- nyt **15€**

Nordland KUPOLITELTIT alku 210x210x120cm ennen 29,- nyt **15€**

Atom 2H6 200x140x100cm **29€**

HÄMÄHÄKKIKENU 60cm **29€**

100cm 48€

SOPURAHJA (06) 421 7800 • 06320 SEINÄJOKI Avoinna: ark. 9-19 • la 9-18 • www.asporahja.fi

Suuryrityksen johtaja
**KÄVI ALAISEN
KIMPPUUN**³
firman juhlissa

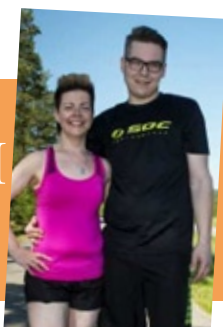
Uhri sairaalaan

1-LIITE

**AVIOPARI
LAIHDUTTI
YHDESSÄ
60 KILOA!**

t 10

Uudistunut

ILTALEHTI

**PERJANTAI
14.6.2013
Hinta 1,41 €**

Osta Iltalehden kanssa:
Ilona & Kesä 4,31 €
Helipot Iltalehti-Ristikot
4,31 €

Näin äkkirikastuminen vaikutti

LOTTO- VOITTO MUUTTI suunnitelmat

12

0515-15-24 / No 157 • Hinta 1,41 euroa (sis. alv.)

E-pillarit olivat viedä hengen

**NINA, 34,
TUNNISTI
OIREET**⁶
viime hetkellä

Kuulutko
riskiryhmään?

**12 vuoden doping-
salailu päättyi
"HALUAN OLLA
REHELLINEN"**<sup>2-3,
16-17</sup>

Ex-hiihtäjä
Janne Immonen

Hallitus: Kasvu-, velka- ja työllisyystavoitteilla saakin nyt lopullisesti pyyhkiä pöytää. Pääkirjoitus A2

Muisti: Teknologia ei auta, kun muistisairas ilmoittaa lähtevänsä äidin ja isän luo. Lukijalta B17

Viikko 24 N:o 164 (42733) 132. vuosikerta

Perjantai 14. kesäkuuta 2013

Hinta 3,00 €

Kymmenestä potilaasta kahdeksan on päihtynyt

Ensihoito: Juopuneet tai muita päihteitä käyttäneet aiheuttavat jo 80 prosenttia viikonvaihteen ensihoidon tehtävistä Tampereella. Päihtyneiden osuus hoidettavista on koko ajan noussut.

Resurssit: Päihtyneiden potilaiden suuri määrä kuluttaa ambulanssien resursseja, vaikka kaikki hoidetaan tasa-arvoisesti. Jokaisen potilaan terveydentila on tutkittava tarkoin.

Umpikujat: Ratkaisua on miltei mahdotonta löytää. Suomen pitäisi raitistua. Sitä odotellessa on kuitenkin parempi soittaa hätänumeroon kuin kävellä maassa makaavan ohi.

→ Uutiset A4

Doping-oikeudenkäynti: Päävalmentaja Kari-Pekka Kyrön vastaukset kuullaan ensi viikolla

Kari Pekonen/Itä-lehti

Tunnustus ei hydyttänyt hiihtäjien hymyä

Janne Immoesta (kesk.) tuli torstaina kolmas suomalaisen epohormonin käytön tunnustanut hiihtäjä. – Kari-Pekka Kyrö välitti epohormonin minulle leirille ja kisoihin, kertoi Immonen käräjäoikeudelle.

Jari Isometsää (vas.), Immosta ja Harri Kirvesniemeä syytetään perättömästä lausumasta tuomioistuimessa. Valtakunnansyyttäjä vaatii miehille ehdollista vankeutta. Maksimirangaistus voi olla kolme vuotta vankeutta.

Se ei riitä vetämään miehiä vakavaksi. – Muistan terveyteen liittyvän rokotteen tekemisen, mutta muuten tästä farmakologisesta ohjelmasta meuhkaaminen kuulostaa erikoiselta, ihmetteli Isometsä.

→ Urheilu B23

Valo

Sähkötupakka ei sytytä ravintoloissa. Pääkirjastossa kieltoa ei ole.

→ Valo 14–16

Elokuviens ensi-illat

Mesenaatti
After Earth..... ★★★★★

→ Valo 8–9

Tv-ilmio
Hääohjelmia riittää nyt joka päivälle

→ Valo 18–19

Festari
Valtteri rytmittää juhannuksen

→ Valo 4–5

Valo

Savua ilmaan

Selviytyjä
Kadonnut Lasse-kissa palasi kotiin vuoden kestäneen seikkailun jälkeen.

→ Uutiset A5

S-pankki ei maksa bonuksia

Mitä: S-ryhmän tuleva pankki ei maksa bonuksia mistään pankkipalveluista, kuten asuntolainojen korkoista.

Kommentti: Bonusten maksaminen voi lisätä S-ryhmän markkina-asemaa entisestään

Tulevaisuus: On mahdollista, että ensi vuonna asuntolainaa on saatavilla esimerkiksi Prismoissa.

→ Talous A11

Eripura politiikasta

Pirkanmaalaisten kokoomusvaikuttajien usko omaan puolueeseen horjuu. Moni kunta-politiikko kokee, ettei johto ole kuunnellut ruohonjuuritason viestejä kunta- ja sote-uudistuksissa.

→ Uutiset A4

Dalai-lama: Seuraaja voi olla nainen.

→ Ulkomaat A12

Nettipalvelu: Tarkkailija tuntee elinpiirisi.

→ Uutiset A7

Näyttely: Keisarin savi-sotilaat esille

→ Kulttuuri B19

Vapaaehtoisista vastuunkantajista on krooninen pula kaikissa yhteisöissä.

Toimittaja Heikki Ikonen | Näkökulma B16

17 Tampereen Lennäviemmen saattajan rakentaa 17 uutta taloa. Näsijärven rantamaisemiin, Halkonien pienvenesataman lähelle kaavoitetaan uutta, noin 800 asukkaan kerrostaloaluetta. Korkein talo nousee seitsemänteen kerrokseen.

→ Uutiset A5

Pirkanmaan sää → Sää A14

Aamu	Päivä	Ilta
+14	+13	+13

A	B
Pääkirjoitus 2	Perjantai 15
Uutiset 4-10	Näkökulma 16
Talous 11	Lukijalta 17
Ulkomaat 12	Henkilöt 18
Hyvä arki 13	Kulttuuri 19-22
Sää 14	Urheilu 23-26
	Luokitellut 28-29
	Hyvä elämä 29
	Vapaa-aika 30
	TV&radio 31-32

ALMA
000158-1324

Soita uutisvinkiksi numeroon 0800 02030 tai lähetä sähköpostia osoitteeseen al.uutisvinkki@amulehti.fi. Puhelu on maksuton.

K1

PERJANTAI 14.6.

OULU & SEUTU KOTIMAA RAHA ULKOMAAT URHEILU

Ota yhteyttä

Kuva tai uutisvinkki: Lähetä kuva tai teksteä viesti 13222

Toimitus: 08 5377 315, toimitus@kaleva.fi

Asiakaspalvelu: 08 5377 610, tilaajapalvelu@kaleva.fi

Jakelupäivä: ma-pe 6-16, la-su 6-11, O8 5377 612, jakelu@kaleva.fi

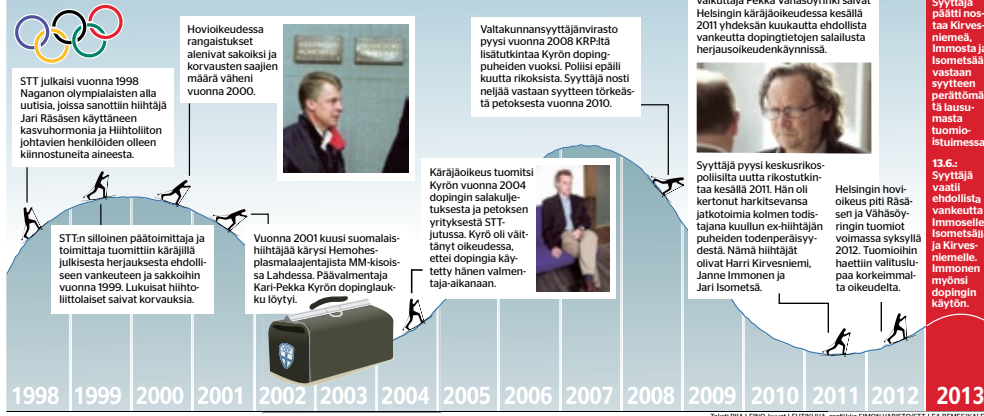
Päivän pituus

AURINKO NOUSEE		AURINKO LASKEE	
Helsinki	3.55	Helsinki	22.46
Kajaani	2.38	Kajaani	23.42
Kemi	1.50	Kemi	0.54
Kuusamo	-	Kuusamo	-
Oulu	2.23	Oulu	0.13
Pudasjärvi	2.04	Pudasjärvi	0.20
Rovaniemi	-	Rovaniemi	-
Utsjoki	-	Utsjoki	-
Ylivieska	2.54	Ylivieska	23.51

Sää

	klo 10
	+14
	klo 16
	+15
	klo 22
	+12

Hiihdon dopingjutun vuoristorata

Yle: Rosatomilla haluja Fennovoiman osakkaaksi

Kaleva Oulun Rosatom on kiinnostunut Pyhäjoen ydinvoimalan laitos-tuotuksen lisäksi myös osakkaudesta Fennovoimassa. Rosatom Overseas -yhtiön varapääjohtaja Ivo Koulik kertoi asiasta Ylen mukaan Raumalla järjestetyssä teollisuustapahtumassa torstaina. Mahdollinen Rosatomin osak-

kuus Fennovoimassa saattaa nostaa venäläisyhtiön toisen kilpailijan Toshibaa edelle. Fennovoima ei kommentoi asiaa, sanoo vaan neuvottelevansa kahden laitosomistajajavahitiedon kanssa. Ydinvoimalan laitosoittimaita ja valittaneen tämän vuoden aikana. **K1 RAHA, sivu 12**

Airpron lentoja peruttaneen myös tänään

STT, Kaleva TAMPERE-OULU Lentoliikenteen maapalveluiden Airpro-yhtiön työntekijöiden ulosmarssi jatkuu perjantaina, kertoi Ilmailualan Maapalveluyhtiötyöntekijät Ilman puheenjohtaja Mikko Tuunanen STT:lle. Ulosmarssi aiheutti torstaina joitakin perumia Finnairin ja Flyben lentoihin Suomessa. Työntekijät marssivat ulos Tampere-Friikan, Vaasan, Turun, Oulun ja Kuopion lentoasemilla. Oulussa jouduttiin perumaan kaksi lentoa, lisäksi muutamien lähtö viivästyi. "Synä on kiista työehtosopimuksen yleisluovutuksesta. Airpron työntekijöille maksetaan samoista töistä alempaa palkkaa kuin konsernin muille työntekijöille." Palvelualan työnantajat Paltta paheksuu työnteusta, sanoo varatoimitusjohtaja Tuomas Aarto. "Taustalla on kahden palkan-saajalliton keskinäiset erimielisyydet." Ilmailualan Unioni ei hyväksy sitä, että Airpron työntekijöiden sovelletaan työnantajan ja Par-dian välistä työehtosopimusta.

Epo-tunnustus yllätti

Syyttäjä: Hiihtäjät salailivat kiellettyjen aineiden käyttöä oikeudessa. Immonen myönsi valheen, Kirvesniemi ja Isometsä eivät

Piia Leino, Pekka Pernu STT

HELSINKI Suomalaishiihdon menestyksestä kuulitiin torstaina uusi poljatus, kun entinen hiihtäjä Janne Immonen myönsi yllättäen käyttäneensä urallaan sekä epo-että kasvuhormonia. Kyseessä on ensimmäinen kerta, kun suomalaishiihtäjä kertoo kasvuhormonin käytöstään. Suomen antidopingtoimikunnan lääketieteellisen johtaja Timo Seppälä ei pidä kasvuhormonipoljattusta erityisen merkittävänä. "Minusta se on jo ollut jonkinlainen konsensus, että epo-hormonia ja kasvuhormonia on käytetty hiihdossa 1990-luvulla ja vielä 2000-luvullakin."

Seppälän mukaan kasvuhormonin käyttöä on pidetty hiihdossa niin tehokas kuin luulian. Jos luot-ta kasvuhormonin puuttetta ei ole, aineesta on korkeintaan pieni hyöty. Sen sijaan epo parantaa hapenottoa kykyä tehokkaasti.

Immonen kertoi Helsingin käräjäoikeudessa kiellettyjen aineiden käytön alkaneen Ramsaus vuonna 1999, jolloin hän sai aineita maajoukkueen entiseltä päävalmentajalta Karl-Pekka Ky-röltä. Immonen mukaan dopin-gin käyttö jatkui Lahden vuoden 2001 MM-kisoihin asti.

Immonen myöntää antaneensa lisää väärää tietoa oikeudessa vuonna 2011 väittäessään, ettei olisi saanut dopingaineita hiihtä-jä Sami Heiskaelta. Heiskanen on aiemmin myöntänyt epon käytön kuten myös edesmenneet hiihtäjälegenda Mika Myllylä.

Kihlakunnansyyttäjä Mari Valtti vastasi Immonelle, Harri Kirvesniemelle ja Jari Isometsälle eh-dollista vankeutta perättömistä lausumasta dopingkäräjäillä 2011. Syytteen mukaan kaikki kolme ex-hiihtäjää salailivat oikeuden-käynnissä omaa epon käyttöään ja sitä, että käytetty peitellettiin nesteyksen avulla.

Kirvesniemi ja Isometsä vaakuuttivat torstaina, etteivät ole käyttäneet epoa. Nesteytys myönnettiin, mutta molempien muutt hiihtäjä elämänsä niin suor-fuuskuyta parantamiseksi. Kirvesniemi kertoi käyttäneensä nesteytystä ensimmäisen ker-ra vuonna 1995.

Immonen ei suostunut otta-maan kantaa siihen, käyttävätkö muut hiihtäjät kiellettyjä aineita. "Tiedän vain itsestäni. Tämä on minun asiani, ja haluan olla tässä asiassa rehellinen."

Itä-Suomen yliopiston rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tuomola katsoo, että Im-mosen tunnustus voi heikentää myös muiden perättömistä pu-heista syytettyjen hiihtäjien ase-maa.

Mikko Koulik nyt aikoo. Koulikilla on Oulussa kaksivuotinen sopimus ja lisäksi kolmen vuoden optio. Koukin kaksivuotinen täyttää helmikuun lopus-sa 2014. "On linjattu, että elokuu-sa neuvottelee Mikko Koukin kanssa optioon käytöstä", Oulun kaupunginteatteri Oyn tuleva hallituksen puheenjohtaja Tytti Tuppurainen (sd) kertoo. Oulun kaupunginteatteri Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa.

Hallitus ei vielä tiedä, mikä on Koukin oma intressi.

Jari Isometsän (vas.), Harri Kirvesniemen (toinen vas.) ja Janne Immonen (oik.) syytteiden käsittelyä aloi torstaina. Kirvesniemen ja Immonsen yhteisen avustajana toimii asianajaja Jorma Ippatti (toinen oik.).

Mitä paljastuu seuraavaksi?

Kommentti

Anssi Väisänen
anssi.vaisanen@kaleva.fi

OULU Janne Immonen päätti lopulta kertoa totuuden. Mutta vasta sitten, kun hänet haastetiin oikeuteen vastaamaan syyt-teisin perättömistä dopingpu-heista tai asioiden salailusta

tuoimoistuksessa.

Immonen kertomaan käyttäneensä kiellettyjä aineita vuodesta 1999 vuoteen 2001 Lahden ki-soihin saakka. Erytroytoietin lisäksi elimistöön piikitetiin ajoittain kasvuhormonia.

Vaikutus oli sensaatiomainen: uran ainoa Suomen mestaruus tuli takaa-ajokisasta tammikuus-sa 2001. SM-pronssi tuli 15 ja 30 kilometrin. Kunnon ajotus siis onnistui nappiin, kunnes MM-Lahden kuluilast kertoi väit-tä MM-viestikilusta.

Epon lähteesi Immonen mai-

niti valmentaja Karl-Pekka Ky-rön. Jo aiemmin esille oli nous-sut dopingkauppiaina - omalla tunnuksellaan - kuopiolainen exhiihtäjä Sami Heiskanen. Uskoko joku aivan tostaas, että Vuokarissa asuva ravajarti-oli olisi ollut edesmenneen Mika Myllylän lisäksi ainoa huippu-hiihtäjä koko maassa (maailmas-sa), joka käytti kiellettyjä aineita? Uskoko joku aivan tostaas, että Vuokarissa asuva ravajarti-oli olisi ollut edesmenneen Mika Myllylän lisäksi ainoa huippu-hiihtäjä koko maassa (maailmas-sa), joka käytti kiellettyjä aineita?

Uskoko joku aivan tostaas, että Vuokarissa asuva ravajarti-oli olisi ollut edesmenneen Mika Myllylän lisäksi ainoa huippu-hiihtäjä koko maassa (maailmas-sa), joka käytti kiellettyjä aineita?

Uskoko joku aivan tostaas, että Vuokarissa asuva ravajarti-oli olisi ollut edesmenneen Mika Myllylän lisäksi ainoa huippu-hiihtäjä koko maassa (maailmas-sa), joka käytti kiellettyjä aineita?

Uskoko joku aivan tostaas, että Vuokarissa asuva ravajarti-oli olisi ollut edesmenneen Mika Myllylän lisäksi ainoa huippu-hiihtäjä koko maassa (maailmas-sa), joka käytti kiellettyjä aineita?

Uskoko joku aivan tostaas, että Vuokarissa asuva ravajarti-oli olisi ollut edesmenneen Mika Myllylän lisäksi ainoa huippu-hiihtäjä koko maassa (maailmas-sa), joka käytti kiellettyjä aineita?

Kirvesniemeä ja Isometsää si-toivat dopingoikeuden alaikin Ky-rön puheet. Isometsästä on ker-tonut myös edesmennyt torio-laislääkari Pekka Koponen, jon-ka mukaan Isometsä hankki hä-nen kautaan epoa kolmesti vuo-sina 1995-1999.

Oikeudessa kuulitiin torstaina vanhaa nauhoitusta, jossa Kopo-nen kertoi Isometsän epo-han-kinnoista. Isometsä vaati, ettei nauhoitusta käytettäisi.

"En ole koskaan päässyt hä-nen lausuntojaan kommentoi-maan. Koen, että olen vähän kuin lausuntojen tässä asassa", Isometsä perusteli.

Kielletty lääkaineet? Ja nyt ollaan vasta suomalais-kieletyissä menossa.

Vuoden aikana on tullut tunne, että Suomi toimii dopingasioissa kuten EU-direktiivissä: pykälät heti voimaan ja tarkka valvonta päälle. Urheilussa kärytetään ensin omat ja sitten vasta muut.

Muu Eurooppa toimii päin vastoin. En ota kantaa, etteikö Suomi toimisi oikein. Mutta toi-mivatko muut yhtä oikein?

Jääkäämmä odottamaan pal-jastuslääkäreitä tai otodotta-mattomia synnintuota.

Kiellit johtajan hakuprosessi käyn-tiin elo-syyskuussa." Arto Valkama vahvistaa, että asassa on tarkoitus edetä elokuu-sa.

"Kouki ei Turussa esitely-yä kaipa. Hyvinhän meillä on mennyt. Siltä nyt kaikki puhuu puolestaan. Mutta katsotaan, miten päätös täällä Turussa teh-dään."

Uusi taiteellinen johtaja ha-luttuun Turkuun jo vuoden 2014 alusta.

Turun kaupunginteatterin ky-läisen johtajan Rajja-Liisa Sel-on sopimusta on jatkettu kulu-vuoden loppuun.

Valkama Turun kaupunginteatterin johtoon

Mikko Koukin kanssa Oulun kaupunginteatterin hallitus aikoo neuvotella optiovuosista

Eeva Kauppinen Kaleva OULU Oulun kaupunginteatteri Oyn toimitusjohtaja Arto Val-kama siirtyy Turun kaupungin-teatteri Oyn toimitusjohtajaksi. Valinta julkistettiin Turussa torstai-na.

Valkama valittiin yhdeksän hakijan joukosta. Hän aloittaa Turussa jo kahden kuukauden kuluutua 15. elokuuta.

Oulun Arto Valkama pestat-tiin puolitoista vuotta sitten yh-dessä Mikko Koukin kanssa. Si-tä ennen kaksikko johti Turun Linna-teatteria.

On kysymysmerkki, mitä Oul-un teatterin taiteellinen johtaja

Mikko Koulik nyt aikoo. Koulikilla on Oulussa kaksivuotinen sopimus ja lisäksi kolmen vuoden optio. Koukin kaksivuotinen täyttää helmikuun lopus-sa 2014. "On linjattu, että elokuu-sa neuvottelee Mikko Koukin kanssa optioon käytöstä", Oulun kaupunginteatteri Oyn tuleva hallituksen puheenjohtaja Tytti Tuppurainen (sd) kertoo. Oulun kaupunginteatteri Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa.

Hallitus ei vielä tiedä, mikä on Koukin oma intressi.

Mikko Koulik nyt aikoo. Koulikilla on Oulussa kaksivuotinen sopimus ja lisäksi kolmen vuoden optio. Koukin kaksivuotinen täyttää helmikuun lopus-sa 2014. "On linjattu, että elokuu-sa neuvottelee Mikko Koukin kanssa optioon käytöstä", Oulun kaupunginteatteri Oyn tuleva hallituksen puheenjohtaja Tytti Tuppurainen (sd) kertoo. Oulun kaupunginteatteri Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa.

Hallitus ei vielä tiedä, mikä on Koukin oma intressi.

Mikko Koulik nyt aikoo. Koulikilla on Oulussa kaksivuotinen sopimus ja lisäksi kolmen vuoden optio. Koukin kaksivuotinen täyttää helmikuun lopus-sa 2014. "On linjattu, että elokuu-sa neuvottelee Mikko Koukin kanssa optioon käytöstä", Oulun kaupunginteatteri Oyn tuleva hallituksen puheenjohtaja Tytti Tuppurainen (sd) kertoo. Oulun kaupunginteatteri Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa.

Hallitus ei vielä tiedä, mikä on Koukin oma intressi.

Mikko Koulik nyt aikoo. Koulikilla on Oulussa kaksivuotinen sopimus ja lisäksi kolmen vuoden optio. Koukin kaksivuotinen täyttää helmikuun lopus-sa 2014. "On linjattu, että elokuu-sa neuvottelee Mikko Koukin kanssa optioon käytöstä", Oulun kaupunginteatteri Oyn tuleva hallituksen puheenjohtaja Tytti Tuppurainen (sd) kertoo. Oulun kaupunginteatteri Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa.

Hallitus ei vielä tiedä, mikä on Koukin oma intressi.

Mikko Koulik nyt aikoo. Koulikilla on Oulussa kaksivuotinen sopimus ja lisäksi kolmen vuoden optio. Koukin kaksivuotinen täyttää helmikuun lopus-sa 2014. "On linjattu, että elokuu-sa neuvottelee Mikko Koukin kanssa optioon käytöstä", Oulun kaupunginteatteri Oyn tuleva hallituksen puheenjohtaja Tytti Tuppurainen (sd) kertoo. Oulun kaupunginteatteri Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa.

Hallitus ei vielä tiedä, mikä on Koukin oma intressi.

Mikko Koulik nyt aikoo. Koulikilla on Oulussa kaksivuotinen sopimus ja lisäksi kolmen vuoden optio. Koukin kaksivuotinen täyttää helmikuun lopus-sa 2014. "On linjattu, että elokuu-sa neuvottelee Mikko Koukin kanssa optioon käytöstä", Oulun kaupunginteatteri Oyn tuleva hallituksen puheenjohtaja Tytti Tuppurainen (sd) kertoo. Oulun kaupunginteatteri Oyn hallitus on juuri vahittamassa. Oyn hallitus on juuri vahittamassa.

Hallitus ei vielä tiedä, mikä on Koukin oma intressi.

Tanssi: Kuopion korttelimuseossa Minna Canth puhalletaan henkiin SIVU 18
Hintasota: Kraanaveden juominenkin voi ravintolassa käydä kalliiksi SIVU 18

SAVON SANOMAT

PERJANTAINA 14. KESÄKUUTA 2013 | www.savonsanomat.fi
 IRTONUMERO 2,50 EURO, KESTOTILAUKSENA 0,81 e/pv | 106. vuosikerta ★★★ | nro 162 | 145 000 lukijaa

Sporttileiri
 Liikkeeseen
 voi innostua
 tanssin askelin
SIVU 24

**Pieni pallo
ISO ILO**

Tutustu ilmaiseksi!
 Kurssien aikataulut
www.tarinagolf.fi
 Puh: 0201 87 87 02

TARINA
 Golf 2012
 VUODEN GOLFSUURA

KUOPIO TANSSII JA SOI

Rakkauden tanssia

Musiikkikeskus nautti Introdansin huippuesityksestä

Kuopio Tanssii ja Soi -festivaali juhli avajaisiaan torstaina Suomen Kansallisbaletin esityksellä. Satamatorille kerääntyi runsaasti yleisöä seuraamaan Kansallisbaletin

ohjelmää, joka sisälsi niin klassista balettia kuin nykytanssiaakin. Teemana esityksessä oli Don Quijote -baletti.

Musiikkikeskuksen esitykset avasi torstai-

iltana hollantilaisryhmä Introdans, jonka In Love -teos sisältää huumoria, rakkautta ja iloa. Kuvassa taituroi Ruben Ameling.

KULTTUURI, SIVU 20, ARTIKKELIT SIVU 2

POHJOIS-SAVON BETONIALA

Kaupaksi miljoonilla elementtejä

Pohjoissavolaiset Lujabetoni Oy ja Betoni-mestarit Oy ovat sopineet yli 40 miljoonan elementtiurakasta. Elementit menevät Pohjois-Sipooissa sijaitsevaan logistiikkakeskukseen.

Taantuman takia rakennusalan näkymät ovat heikentyneet, mutta jättikaupat tuovat peruskuormaa betoniyrityksille vuoteen 2015 loppuun saakka. Sijainnin takia elementtivalmistajat pyrkivät tuottamaan mahdollisimman suuren osan tilauksesta Etelä-Suomessa, mutta osan tilauksesta yritykset valmistavat Savossa. TALOUS, SIVU 15

AIVOHALVAUS Mielialalääke parantaa toipumista

16-vuotias voi päästä pian mopoauton sijasta oikean auton ratttiin, tosin mateluvauhdilla.

Kotimaa, sivu 8

Edullinen masennuslääke auttaa toipumaan aivoahalvauksesta. Apua lääkkeestä on myös niille, joilla ei ole mielialaongelmaa. Löydöksellä voi olla merkittäviä kansantaloudellisia vaikutuksia. Lääkitys vaikuttaa aivojen plastisuuteen. Aivoahalvauksen saaneista puolet masentuu, joka on yhteydessä huonoon toipumisen nuuteeseen. Kotimaa, sivu 5

RIKOKSET

Koplat vieneet korusia kaulasta

Suomeen on tullut tänä kesänä toistuttua itäeurooppalaista, pääosin romanialaista, kerjäläistä ja kaupustelijaa. Isoin ongelma tänä kesänä ovat olleet kiertävät koplat, jotka ovat varastaneet korusia ja lompakkoita ihmisten päältä väkisin.

Varaskopla on liikunut nyt Etelä-Savon ja Keski-Suomen alueella, mutta Kuopion seutu on selvittynyt vähällä. Kotimaa, sivu 4

REHUNTEKO

Ensimmäinen sato pääosin paketoitu

Karttulanlaisen Auvo Ikkäläisen omat heinät on paaleissa. Rehunteko jatkuu kaverin pelloilla.

Pääosa säilörehusta Pohjois-Savossa on saatu tehtyä viime viikolla, mutta siellä täällä korjataan vielä viimeisiä rippeitä.

Rehunteko on ollut noin viikon etujasssa tavanomaisesta. Sato näyttää jäävän keskimääräistä pienemmäksi.

Tosin tila- ja lohkokoh-
 taiset vaihtelut ovat suuria, kertoo agrologi Marita Jääskeläinen Pohjois-Savon Pro-Agrista.

Paikoin nurmi ehti kasvaa liian vanhaksi. On mahdollista, että tänä kesänä ehditään korjata kolme satoa. Kotimaa, sivu 6

DOPING

Janne Immonen myönsi valehdelleensa oikeudessa.

Immonen tunnusti hormonien käytön

Helsingin käräjäoikeudessa alkoi oikeudenkäynti, jossa kolme entistä huippuuhittajaa epäillään valehtelemisesta vuoden 2011 doping-käräjillä.

Janne Immonen tunnusti antaneensa tuolloin virheellistä tietoa, mutta Jari Isometsä ja Harri Kirvesniemi kiistivät syyllisyytensä. Urheilu, sivu 22

KOTIMAA SIVU 8

Kuopio valittiin Itä-Suomen pääpoliisiasemaksi

URHEILU SIVU 23

KuPS romahti tappioon viimeisillä minuuteilla

KUOPIO	IISALMI	VARKAUS
14	14	15
		SÄÄ, SIVU 18

A-osa		LUKUJAN SANOMAT		16	MENOT	19
ARTIKKELIT	2				KULTTUURI	20-21
KOTIMAA	3-9	B-osa			URHEILU	22-26
ULKOMAAT	10	S2/ELOKUVAT		17	TV-ARVOT, RADIO	27
TALOUS	15	PÄIVYRI		18	TV-OHJELMAT	28

Lähetä uutis-
 vinkki tai kuva: **13521**

ETELÄ-SUOMEN SANOMAT

SÄÄ

Päivä

Ilta

KESÄLEMMIKKI

Kanan ottajan on oltava valmis sitoutumaan. Kotkottajat vaativat myös seuranpitoa. Lemmikki B16

LIIKUNTASETELIT

Moottoriurheilu hyväksyttiin

Liikuntasetelejä on saanut keskiviikosta lähtien käyttää moottoriurheiluaktiiviteettien kuten kartingin yleisövuorojen maksamiseen. Urheilu B21

KREMATORIO

Levolle nousee sittenkin oma uusi, kun yhteishanke kaatui. Uutiset A6

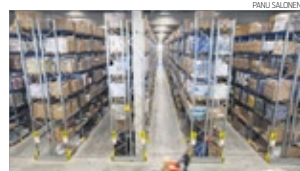
Ajokortin ikäraja 16-vuoteen?

Ajatus: Liikenne- ja viestintävaliokunnan puheenjohtajan kansanedustaja Kalle Jokisen mielestä B-ajokortin ikärajaa voisi laskea 16 vuoteen ja samalla pudottaa pikkuauton nopeuden 60 kilometriin tunnissa.

Turvallisuus: Nopeussäädetyillä pikkuautoilla voitaisiin korvata turvava-

rustukseltaan heikompi mopoautoja, jossa kori on usein muovista ja runko alumiinia. Kun nuori täyttää 18 vuotta, säädin voitaisiin poistaa ja autoa voisi käyttää normaalisti.

Selvitys: Liikenneministeri Merja Kyllönen on tietoinen ajatuksesta. Ministeriö on aloittamassa selvitystyötä asiasta. Uutiset A3

Itellan varasto on 10,6 metriä korkea. Hyillylle mahtuu peräti 80 000 kuormalavaa.

PENNALAN LOGISTIikkakeskus

Mammutti on valmis

Suurvarastossa ihmisen on pieni kuin muurahainen mammutin mahassa.

Itellan valtava varasto täyttyy rakennustarvikkeista, vaatteista ja kodinkoneista. Talous A11

YHTEISHAKU

Seitsemän keskiarvolla pääsi lukioon

Korkein keskiarvo oli Lahden yhteiskoulun lukioon. Kannaksen lukiossa on 35 paikkaa vapaana. Ammatillisissa koulutuksissa suosittuja aloja olivat musiikki ja kauneudenhoito. Uutiset A5

0-2 Sen verran parempi oli Vaasan Palloseuran Kisapuiston murmella. FC Lahti jatkaa hänillä. Urheilu B19

Valtteri Bottas palasi jääkiekkokaukalo

Seitsemän vuoden tauon jälkeen Valtteri Bottas palasi hetkeksi jääkiekon pariin. Vastustajana ei ollut sen helpompi kuin SM-liigajoukkue Pelicans. Formulakuskin jääkiekkoihla seurasi parisataa silmäparia ja se tallentui lukuisille kameroille. Urheilu B20

ELÄINTEN TUONTI

Löytökoiran hankinta tarkkaa

Susie-löytökoira sai uuden kodin Lahdesta Josi Lehdon ja hänen miehensä luota. Ulkomaisen koiran hankkijan on syytä välttää yksityisiä koiravälittäjiä ja rekisteröimättömiä suomalaisjärjestöjä. Lemmikki B15

OHITIE

Viimeinen mahdollisuus kuntarahaan
Uutiset A8

VEISTOSHANKE

Honkanen veistäisi mäkipuusaan
Uutiset A4

DESIGN

Lahden näköiset pyöräkatokset
Uutiset A8

KÄRÄJÄOIKEUS

Ilmannon dopingin
Uutiset A10

Kuukauden edut

Etusiaskortti 2013

ETELÄ-SUOMEN SANOMAT

Etu-asiakas!

Muista hyödyntää kuukauden etusi. Lisätietoja osoitteesta ess.fi/etuasiakas.

ETELÄ-SUOMEN SANOMAT

Iloisen Pojan Liikkuva Liikkuva

Vaikoistamme löytyy myös Väkeyn myllyn lisäaineettomat jauhot ja huuhtelut, leikkelet ja palvit leivinpäälle sekä huuhattavien Gourmet-salaattien lisäksi kesän grillihetkiin.

Automme aikataulu Päijät-Hämeessä

Maanantai
Lahden tori 9.00-17.00
Karjusaari (Saarennousun tienhaara) 18.00-18.30
Iisosaari 19.00-19.30

Tiistai
Hartolan tori 9.00-11.00
Krouvin leirintäalue/lava 11.30-12.00
Sysmän tori 12.30-14.45
Välkky (Kunnan vieraston piha) 15.45-16.15
Kalkkinen (venessatama) 16.30-16.45
Asikkala (Salonsaaren Kioski) 17.45-19.00

Keskiviikko
Padasjoki (matkahuolto) 8.30-9.00
Padasjoki (K- ja S-marketin parkkipaikka) 9.15-11.00
Padasjoki (satama) 11.15-11.45
Padasjoki (Mainiemen leirintäalue) 11.45-12.15
Välkky (Kunnan vieraston piha) 13.00-17.30
Vaana (Sarvennenäntien ja Vaanantien risteys) 18.00-18.30
Paimela (Tommlantien ja Paimelantien risteys) 18.45-19.00
Vesikansa (nuorisoseuran talon th.) 19.15-20.00

Perjantai
Asikkala, Neste Körri 16.15-20.00
Lauantai
Urajärvi (Urajärven raitti) 8.15-8.45
Iitti (Vuolenkosken kesätori) 10.00-12.00

Tutustu myös nettisivuihimme ja tilaismahdollisuuksiin siellä www.iloisenojanliikkuva.fi

more mix

Personallisen tyylisi asialla.

Sitä pakulataan kesään!

Kaikki normaali-hintaiset kesätuotteet pe, la ja ma

-15%

Tervetuloa Moremixin!

avoimma: ma-pe 10-19 la 10-16

Himmentkatu 20
Kauppakeskus Sokos
puh. 0400 958 002

SALE 2013

for you

SUURI KESÄALE ALKAA TÄNÄÄN KLO 10.00

KAIKKI ALETUOTTEET -50% JOPA -70%

Alennus koskee vain tuotteita, jotka ovat alkuperäisiä. Tarkat alennukset näet myymälästä.

Tervetuloa huikalle aleostoksille liikkeeseemme Lahden VILA-liikkeeseen!

VILA CLOTHES

VILA | ALEKSANTERINKATU 18-22 | LAHTI

HS

Biohakkeri Teemu Arina paransi itseltään vatsahaavan mittaamalla kehoaan antureilla ja älypuhelimella.

» Nyt 8–11

Murun omistajien bistro avautui

» Nyt 6

Vantaalla lapsetkin säästävät

HS sai kaupunginjohtaja Kari Nenoselta listan Vantaan uusista säästöistä. Kaupunki aikoo soittaa vanhemmille, jotka voisivat hoitaa päiväkodissa olevaa lasta kotona.

Ruokopillin päiväkodin lapset Vantaan Jokiniemessä osaavat kierrättää: Luukas Koiviston, 6, ja Julia Malmisen, 6, mielestä tölkeistä tehty majakka voi olla myös linna.

Samankaltaista luovuutta Vantaan päättäjät tarvitsevat, kun miettivät, miten ensi vuoden lisäsäästöt toteutetaan.

Maanantaina uuden valtuuston on määrä hyväksyä tiukka velkaohjelma. Kaupunginjohtaja Kari Nenonen (sd) kertoi HS:lle,

mihin leikkuri nyt käy. Pieni helipotuskin liikeni: Vantaa ei aio noudattaa talouskonsultti Eero Laesterän neuvoa pusertaa vielä 50–60 lisämiljoonaa.

"Nyt ei ole edellytyksiä vetää raameja enää yhtään tiukemmalle", Nenonen arvioi.

Vantaa on Nenosen mukaan oikeissa soittaa niiden päiväkotilasten vanhemmille, joista toinen tai molemmat ovat kotona.

"Aiomme ehdottaa heille kevyempiä hoitomuotoja, kuten kerhoja."

» Kaupunki A 16

Tiedustelupalvelu CIA sai tietoja Jakobsonilta ja Virolaiselta

PRESIDENTTI Urho Kekkonen poliittiset kilpailijat hakivat selkänokaa lännen tiedustelupalveluilta, erityisesti CIA:ta.

Poliittisen historian professori Kimmo Rentola paljasti eilen torstaina Lahdessa järjestetyssä historiaseminaarissa, että CIA sai "erinomaista sisäpiirin tietoa, jossa alkulähteinä olivat Väinö Leskinen, Max Jakobson (kuvassa vasemmalla) ja Johannes Virolainen (kuvassa oikealla)".

Jakobson oli ulkoministeriön

huippuvirkamies, Virolainen ministeri ja keskustajohtaja. Tieto heidän CIA-asioinnistaan on uusi. Demaripomo Leskisen roolista on tiedetty jo aiemmin.

Rentola piti Lahdessa esitelmän, joka käsitteli Kekkonen valankäyttöä. Tiedot pohjautuvat CIA:n analyysiin.

Rentolan tiedot kirkastavat kuvaa siitä, miten kekkoslaisesta idänpolitiikasta käytiin taistelua suurten puolueiden sisällä.

» Kulttuuri C 1–C 2

T. CHEN, MARTTI PELTONEN HS

Yhdysvallat ulkoistaa suuren osan tiedustelusta

YHDYSVALTAIN suuret tiedustelupalvelut NSA ja CIA ovat riippuvaisia yksityisistä yrityksistä, joilta ne ostavat tiedonkeruupalveluja.

Kaikkiaan maan huippusalaisiin tietoihin pääsee käsiksi peräti noin 1,4 miljoonaa ihmistä. Heistä kolmannes työskentelee alihankkijoille NSA:n urkintaohjelman vuotaneen Edward Snowdenin tavoin.

» Ulkomaat B 1–B 2

Äänestä ärsyttävintä pyöräilijää

» Nyt 4-5, nyt.fi

Miksi tässä maassa vaietaan?

» Anna Laine C 12

Isoveli kurkkii paidan alle

» Maria Pettersson Nyt 15

SAMI KILPIÖ HS

Pitsiliina on Ruokopillin päiväkotia käyvän Julia Malmisen, 6, mielestä monikäyttöinen: se voi olla maitotölkeistä kierrätetyn vampyyrilinnan verho tai sitä voi heitellä ilmaan. Täällä osataan säästää materiaaleissa, mikä ei torstaina häirinyt Luukas Koivistoa, 6.

Hiihdon valheet murtuvat vähitellen

ENTINEN hiihtäjä Jarkko Immonen tunnusti torstaina käyttäneensä uransa aikana epo-hormonia.

Hän on toinen Lahdessa 2001 kärynneistä huippuhiihtäjästä, jotka ovat tunnustaneet epon käytön. Toinen on vuonna 2011 kuollut Mika Myllylä.

Helsingin käräjäoikeudessa Immosta, Jari Isometsää ja Harri Kirvesniemeä syytetään valehte-
lusta todistajanlausunnoissa.

» Urheilu B 13

Harri Kirvesniemi (vas.) ja Janne Immonen (oik.) Helsingin käräjäoikeudessa torstaina. Keskellä ex-hiihtäjien avustaja Jorma Ippatti.

KIMMO MÄNTYLÄ LEHTIKUVA

A PÄÄKIRJOITUKSET, KOTIMAA, KAUPUNKI

Yli 23 000 jäi ilman opiskelupaikkaa

Kevään yhteishaussa lukioon pääsi 94 prosenttia ja ammatikouluun 69 prosenttia hakijoista. Noin joka neljäs hakija jäi ilman opiskelupaikkaa. » Uutiset A 6-A 7

Vaunuja ei haluttu yleisömereen

Helsinki-päivän konsertti Kaisaniemessä suututti lapsiperheet. Alueelle ei päästetty lastenvaunuja ja tiukimmat järjestyksenvalvojat kielsivät karkitkin. » Kaupunki A 17

Uusi rehtori janoaa kansainvälisyyttä

Helsingin yliopiston rehtoriksi tulee vararehtori Jukka Kola. Hän haluaa kansainvälisyyttä, mutta hyväksyisi maksujen perimisen kaukomaiden opiskelijoilta. » Kaupunki A 18

B ULKOMAAT, TALOUS, URHEILU

EU:n ja USA:n kauppasopu kaukana

EU-maiden kauppaministerit koettavat löytää yhteisymmärryksen neuvottelumandaatista perjantaina. Vaikeuksia aiheuttaa muun muassa Ranskan halu suojella ja tukea kulttuuri tuotantoaan. » Talous B 6-B 7

Espanja tutkii pankkien ylilyöntejä

Käynnissä olevissa tutkimuksissa kysytään, olivatko Espanjan kriisipankkien johtajat epäpäteviä vai epärehellisiä. » Talous B 8

HJK mätti vihdoinkin maaleja

Helsingin Jalkapalloklubi otti kauden makeimman voittonsa Veikkausliigassa, kun turkulainen Inter kaatui kotikentällä peräti 6-0. » Urheilu B 15

C KULTTUURI, MIELIPIDE, TÄNÄÄN, MINNE MENNÄ, TV & RADIO, SÄÄ

KIMMO RÄISÄNEN

Aktivisti raivaa tietä homoille

Säsa Semjonovan maailma romahti, kun hän kertoi homoudestaan. Nyt hän auttaa muita kaapista tulevia pietarilaissa järjestössä. » Ihmiset C 11

Blurin basisti harrastaa juustoja

Blur-yhtyeen basisti Alex James on myös ruokakirjoittaja. Brittityhtye esiintyy Provinssirockissa tänään. » Kulttuuri C 6

Televisio

Nyt tulee norjalainen draama

Maan draamatuotantoa on kohennettu yleisradion, elokuväsäätön ja kaupallisen tv:n voimin. Femillä alkaa nyt norjalainen Dag, ja syksyllä meillä nähdään Halvbrodern, Norjan yleisradion kallein sarja toistaiseksi. » Televisio 2-3

SII 4

Uutisia vertailemaan

Toimitukset voivat päätyä hyvinkin erilaisiin valintoihin: laadukas journalismi ei tarkoita vain yhdenlaisia valintoja vaan perusteltuja valintoja. Pohjimmiltaan kysymys on moniarvoisuudesta, joka on demokratian perusedellytys.

Kun eri lehtien uutisointia vertaillaan, lähtökohtana ei pidäkään olla väärien ja oikeiden valintojen arvottaminen vaan tietoisuus siitä, että yksi juttu ei ole täydellinen kuva maailmasta. Se on aina raja- ja tietty näkökulma todellisuudesta. Myös tulkinta on aina jokaisen lukijan henkilökohtainen.

Seuraavilla sivuilla tulkitaan ja vertaillaan edellä käsiteltyjä toimitusten journalistisia valintoja yhdeltä uutispäivältä (14.6.2013).

Vertailun kohteena on seitsemän pääuutissivua eri puolilla Suomea ilmestyvistä sanomalehdistä. Vertailussa on käytetty käytännön syistä paperilehtiversioiden pääuutissivuja: vertailua on näin laajalla otannalla helppo tehdä jälkeenpäin niitä tutkimalla.

Samat lainalaisuudet pätevät totta kai, jos lehtiä lukee verkon kautta. Silloin on oivalluttavaa verrata myös saman lehden aamun ja iltapäivän versiota: miten tärkeysjärjestys ja itse uutiset ovat eläneet.

Uutisvertailua 1: Mikä on uutispäivän tärkeysjärjestys?

Tutkitaan ensimmäisenä uutiskriteerejä ja aiheiden tärkeysjärjestystä.

Johtopäätös 1: Paikallisuus on uutiskriteerien kuningas

Kun tarkastellaan seitsemän eri puolilla Suomea ilmestyvän sanomalehden pääuutissivuja, nähdään käytännössä paikallisuuden merkitys uutiskriteerinä: suuri osa aiheista on uutisia nimenomaan tietyllä alueella.

Helsingin Sanomat uutisoi näyttävästi Vantaan säästökohteista, *Savon Sanomat* Kuopio tanssii ja soi -tapahtumaa ja *Ilkka* Provinssirockista. Oulussa ilmestyvässä *Kalevassa* suuri osa päivän pääuutisia koskettaa nimenomaan Oulun seudun tapahtumia: kaupunginteatterin johtajavaihdosta, biokaasulaitosurakkaa ja taksiajotulua.

Esimerkkipäivänä vain kaksi otoksen lehdistä käsitteli kansanedustajan ehdotusta laskea ajokortin ikäraja 16 vuoteen pääuutissivullaan: *Etelä-Suomen Sanomat* lehden pääuutisena ja Savon Sanomat yksipalstaisena pikkuvinkkinä.

Etelä-Suomen Sanomien erilainen valinta aukenee, jos tietää, että ehdotuksen tehnyt kansanedustaja on Hämeen vaalipiiristä eli lehden levikkialueelta.

Paikallisuus koskee siis myös valtakunnallisia uutisia.

Otoksen toinen esimerkki valtakunnallisen uutisen paikallisuudesta on eduskunnassa käsitelty kansalaisaloite turkistarhauksen lopettamisesta Suomessa. Ilkka on lehdistä ainoa, joka on nostanut aiheen pääuutissivulleen ja vieläpä sen pääuutiseksi. Turkistarhausta harjoitetaan nimenomaan lehden levikkialueella ja juuri pohjalaisten kansanedustajien sähköpostit olivat tukkeutuneet turkistarhauksen vastustajien viesteistä äänestyspäivänä. Huomionarvoista on, että varsinainen pääuutinen lehdessä ei ole jo edellisenä päivänä selvinnyt lakialoitteen kariutuminen tai tukkeutuneet sähköpostit, vaan puutteet kuolleiden turkistarhaeläinten kirjauksissa.

Johtopäätös 2: Ajoitus ratkaisee

Muiden lehtien osalta turkistarhausääneksen poisjääntiä pääuutissivulta voisi perustella sillä, että etukäteen pidettiin yleisesti epätodennäköisenä, että aloite menisi eduskunnassa läpi. Jos se olisi mennyt, uutinen olisi varmasti ollut monessa lehdessä pääuutinen. Äänestys siis sinänsä ei ole uutinen, vaan sen tulos.

Jokainen toimitus haluaa tuottaa skuppeja

Vaikka paikallisuus on uutiskriteerien kuningas, toisaalta lehdet hankkivat aktiivisesti myös omia valtakunnallisia uutisia: jokainen toimitus haluaa tuottaa skuppeja eli uutisia, jotka väline hankkii itse ja jotka se julkaisee ennen muita tiedotusvälineitä. Verkon mahdollistama nopeuskilpailu samojen uutistapahtumien kertomisessa on vain osa uutiskilpailua.

Johtopäätös 3: Näkökulma määrää uutisen koon

Hiihdon doping-oikeudenkäynti ylitti valittuna uutispäivänä uutiskynnyksen useimmissa Suomen päivälehdissä, niin harvinaisesta ja suurta ihmisjoukkoa kiinnostavasta aiheesta oli kysymys.

Esimerkkilehdistä vain Ilkassa aihe ei ollut kantanut pääuutissivulle, vaan aihe käsiteltiin vain pienenä, yksipalstaisena uutisena Urheilu-sivuilla. Etelä-Suomen Sanomat käsitteli aihetta pääuutissivulla kuvattomana käräjäoikeusuutisvinkkinä.

Kuten aiemmin tässä luvussa todettiin, osastovalinnalla on merkittävä ero: onko toimituksen näkökulmasta kyse tietyn elämänalueen, urheilun, tapahtumasta vai laajemmin yhteiskuntaa koskettavasta ja ihan jokaiselle lukijalle olennaisesta uutisesta.

Kaleva oli valinnut doping-aiheen päivän pääuutiseksi ja Aamulehdellekin se oli pääuutissivun kakkosjutun ja pääkuvan arvoinen. On tärkeä muistaa, että vaikka uutistapahtuma taustalla olisi sama, toimituksen valitsema näkökulma vaikuttaa tärkeysjärjestykseen: onko asiasta päädytty kertomaan lyhyesti uusin käänne vai pureudutaanko siihen syvemmälle jotain uutta kertoen. Näitä valintoja toimitukset tekevät koko ajan: mille aiheelle annetaan eniten toimituksen aikaa ja mikä siis kantaa myös lehteen laajimpana. Toisaalta epo-tunnustuksen voi nähdä merkittävänä käänteenä pitkään seuratussa uutisessa, toisaalta sen voi nähdä väliuutisena edelleen jatkuvalla prosessilla. Pelkkää tunnustusta ei uutisena enää seuraavan aamun paperilehteen kannata nostaa, koska se oli jo iso uutinen sanomalehtien verkkosivuilla ja muissa sähköisissä uutisvälineissä edellisenä päivänä. Sen uutisarvo on pienentynyt.

Samatkin aiheet siis ylittävät uutiskynnyksen eri tärkeysjärjestyksessä – tai ovat ylittämättä sitä lainkaan. Toimitukset yksinkertaisesti arvottavat uutisia eri tavoin, toki omaa valittua linjaansa noudattaen. Päivä- ja iltapäivälehtien erot ovat itsessään selviä, mutta yhtä lailla myös päivälehtien välillä voi olla suuriakin eroja.

Uutisvertailua 2: Mikä näkökulma valitaan?

Tarkastellaan kuuden doping-aiheen pääuutissivuilleen nostaneen lehden näkökulmien valintaa tarkemmin ja erityisesti juttujen otsikoiden sanavalintaa.

Johtopäätös 4: Sanavalinnat viimeistelevät näkökulman

Sekä Helsingin Sanomien että Kalevan uutisessa keskiössä on pitkä doping-skandaali, mutta molemmissa eri tavoin.

HS: Hiihdon valheet murtuvat vähitellen

Kaleva: Epo-tunnustus yllätti

Helsingin Sanomissa otsikossa on vahvasti mukana ajatus hiihdon valheiden jatkumisesta edelleen siinä missä Kaleva keskittyy skandaalin uusimpaan käänteeseen ja korostaa vielä yllätti-sanaa antamalla jutulle lehden tärkeimmän sivun suurimman palstatilan: yllätys on todellakin suuri, jos se kantaa koko lehden pääuutiseksi.

Jutun otsikko on vain yksi juttuun valittu näkökulma ja tieto. Lukemalla pelkän otsikon voi helposti saada suppean käsityksen kokonaisuudesta. Esimerkiksi Kalevan doping-jutun toisessa kappaleessa Suomen antidopingtoimikunnan lääketieteellinen johtaja toteaa, ettei pidä kasvu-hormonipaljastusta erityisen merkittävänä. Kalevalle yllätyksessä on siis kyse siitä, että epon käyttö tunnustettiin, eikä siitä, että epoa oli käytetty.

Pelkkä otsikko voi antaa suppean käsityksen kokonaisuudesta

Savon Sanomat, Etelä-Suomen Sanomat ja *Iltalehti* ovat valinneet uutisen keskiöön epon käytön tunnustaneen hiihtäjän ja hänen ratkaisunsa.

SS: Immonen tunnusti hormonien käytön

ESS: Immonen myönsi dopingin

IL: ”Haluan olla rehellinen”

Savon Sanomissa ja Etelä-Suomen Sanomissa perusviesti on sama, mutta erilaiset sanavalinnat vaikuttavat lukijan tulkintaan tilanteesta: hormonien käyttö vaikuttaa vähemmän vakavalta kuin doping, tunnustaminen puolestaan tuntuu tekona ja tilanteena vahvemmalta kuin myöntäminen. Vakavimmalta tuntuisi kuulostavan vaihtoehto ”Immonen tunnusti dopingin”, jota siis kumpikaan ko. lehdistä ei ollut valinnut.

Iltalehdessä tärkeimmäksi sisällöksi otsikkoon on valittu hiihtäjän omat tunteet, joiden ajatellaan olevan teon takana: tunteet ovat tärkeämpiä kuin itse teko.

Etelä-Suomen Sanomien otsikko jää kevyimmäksi kuvattomuutensa vuoksi.

Aamulehden näkökulma aiheeseen on jälleen erilainen: Tunnustus ei hydyttänyt hiihtäjien hymyä. Nyt keskiössä ovat kaikki syytettyinä olleet hiihtäjät eikä tunnustuksen tehnyttä nosteta irralleen kuvassakaan.

Uutisvertailua 3: Mikä hetki valitaan?

Johtopäätös 5: Kuvien määrä ja koko vaikuttaa tunteeseen aiheen tärkeydestä

Tutkitaan seuraavaksi vielä doping-uutisten kuvitusta. Kuvitus luonnollisesti kasvattaa jutun huomioarvoa ja Etelä-Suomen Sanomissa doping-uutinen jää muiden aiheiden varjoon paitsi yksipalstaisuutensa myös kuvattomuutensa vuoksi. Tietenkin myös kuvien määrä kasvattaa usein aiheen huomioarvoa. Verkkoversioissaan lehdet voivat liittää aiheisiin laajoja kuvasarjoja, multimediaa ja videoita.

Aamulehdessä dopinguutisen kuva on noussut koko pääuutissivun pääkuvaksi. Pääkuva eli sivun suurin kuva ei välttämättä aina olekaan pääjutun kuva. Pääkuva valitessa uutiskriteerit voivat painottua toisin ja suurimman kuvatilaa saa tavallista näyttävämpi, koskettavampi tai humoristisempi kuva.

Kuvan koko kuitenkin vaikuttaa lukijaan: suurimman kuvan aihe tuntuu helposti tärkeältä. Koko on olennainen asia myös kuvan sisällön kannalta - samakin kuva voi koosta riippuen antaa eri informaatiota. Esimerkiksi Aamulehden kuvassa ilmeet korostuvat ja katse kiinnittyy lisäksi hiihtäjän suomenlipunsiniseen paitaan: mieleen tulee, kuinka tietoisesti se on valittu päälle oikeusistuntoon.

Johtopäätös 6: Kuvaa luetaan sanan ja sanaa kuvan läpi

Kaikissa esimerkkilehdissä on käytetty doping-aiheen käsittelyssä uutiskuvaa Helsingin käräjäoikeudesta. Kuvat välittävät kuitenkin hyvinkin erilaista viestiä tilanteesta:

Aamulehdessä kuvan ja sanan vaikutus toisiinsa on todella vahva: Miehet seisovat hyväntuulisina keskenään ja nauravat vapautuneen oloisesti yhdessä. Otsikko korostaa kuvaa ja kuva osin otsikkoa. Toisaalta kohteiden ilmeet syövät tunnustus-sanan tehon ja näin yhteinen viesti voi lukijalle olla: onko tällä tunnustuksella tai toisaalta tunnustamatta jättämisellä vähemmän arvoa, koska oikeudessa nauretaan näin?

Kuvan ja otsikon yhteinen viesti yhdessä olisi erilainen, jos otsikko olisi ”Haluan olla rehellinen” tai ”Hiihdon valheet murtuvat vähitellen”.

Sekä Savon Sanomissa että Iltalehdessä myös kuva korostaa, että kyse on yhteen henkilöön ja hänen ratkaisuunsa liittyvästä uutisesta. Molemmissa on käytetty tunnustaneen hiihtäjän kuvaa oikeusistunnosta, Iltalehdessä tiukemmalla rajauksella.

Savon Sanomien kuvassa hiihtäjän paidan kaulus on auki, ilme väsynyt ja vakava. Kohteen haavoittuvuutta korostavat kuvatekstin ja otsikon verbivalinnat ”myönsi valehdelleensa” ja ”tunnusti”.

Myös Iltalehden kuvassa hiihtäjä on yksin, mutta ilme on Savon Sanomien valitsemaan kuvaan verrattuna päättäväinen. Päättäväisyyttä korostaa aktiivinen otsikko ”Haluan olla rehellinen”. Tässä päätös lähtee ”halusta”, ei ”myöntämisestä” tai ”tunnustamisesta”.

Kun katsoo kuvia tarkemmin huomaa, että Savon Sanomien rintakuva on rajattu Kalevan käyttämästä kuvasta. Siitä ei voi päätellä kuvaushetkeä suhteessa tunnus-

tukseen. Kalevan kuvasta näkee, että tilanne on joko ennen oikeudenkäyntiä tai ennen sitä, ei tunnustushetkeltä.

Lehdet ovat käyttäneet samaa STT-Lehtikuvan kuvaa, mutta eri tavoin. Niin ikään sekä omien toimittajien että STT-Lehtikuvan lähettämien juttujen käsittely taitto-vaiheessa on toimitusten arkea. Juuri jutun tärkeysjärjestys mahdollistaa, että juttua voidaan lyhentää tarvittaessa nopeasti. Tietotoimistojen jutuista muutetaan usein myös otsikointia omaan lehteen sopivaksi. Näillä sanavalinnoilla ja lyhentämisellä voi olla suuri merkitys jutun viestin kannalta.

Lehdet ovat käyttäneet samaa kuvaa eri tavoin

HS:n kuvassa tunnustanut hiihtäjä on oikealla, tunnustamatta jättänyt vasemmalla, vakavina kumpikin. Tunnustaneella on kädet osin suun edessä, molemmilla vakavat ilmeet. Miesten välissä on miesten yhteinen oikeusavustaja, jolla myös on vakava ilme ja katse kohdistettuna, kulmat kurtussa tunnustamatta jättäneeseen hiihtäjään. Tunnelma vaikuttaa kireältä ja alakuloiselta. Yhdessä otsikon kanssa tulee vaikutelma, että tunnustuksia olisi tulossa tulevaisuudessa lisää.

Kaleva on käyttänyt oikeussalikuva jutun ns. kakkoskuvana. Pääkuvituksena on graafi, jossa kerrataan tapahtumien kulku. Graafi perustelee omalta osaltaan aiheen nostamista koko lehden pääjutuksi: toimitus on nähnyt tapahtuman aivan uutena käänteenä pitkään seurattuun uutiseen.

Kalevan oikeussali-kuvassa ovat yhteisen avustajan kanssa kaikki kolme syytettyä hiihtäjää. Miehet ovat toisistaan selvästi erillään ja katsovat eri suuntiin. Avustaja on tunnustaneen miehen ja tunnustamattomien välissä, hiukan lähempänä edellä mainittua. Ilmeet ovat vakavat. Jutun varsinainen otsikko ”Epo-tunnustus yllätti” jää kauemmaksi tästä jutun kakkoskuvasta ja sen tulkintaa lähteekin ohjaamaan alla oleva jutun kommenttiosuus, jonka toimittaja on otsikoinut ”Mitä paljastuu seuraavaksi?” Etenkin paperilehdessä jutun ja kuvan tulkintaan vaikuttaa aina myös sivun tai aukeaman muu sisältö. Lukulaitteella luettaessa jutut toimivat itsenäisemmin.

Lehtikuvan lukemiseen vaikuttavat tekijät

- kuvan koko
- värit, sävyt ja valo
- rajausta
- kuvaushetken valinta
- kuvakulma
- kuvan asettelu
- kuvausympäristö
- kohteen ilmeet, eleet, asennot, liike, imago
- kuvassa olevat tekstit ja muut symbolit
- kuvan ja siihen liitetyn tekstin yhdistelmä

Kuvamanipulaatiot ovat harvinaisia

Sanomalehti käyttää harvoin kuvamanipulaatiota. Jos kuvaa käsitellään, se tehdään useimmin niin karkeasti, että kuvaa katsoessa voi päätellä sen olevan käsitelty. Lisäksi kuvan yhteyteen on aina merkitty tieto käsittelystä.

Kuvamanipulaatioita vältetään, koska ne voivat herättää lukijassa epäilyksiä myös manipuloimattomia kuvia kohtaan. Lukijoiden luottamus on sanomalehdelle elintärkeää eikä sillä haluta turhaan leikitellä.

Harjoituksia

1. Mikä kantaa lehteen?

- a) Oppilaille jaetaan päivän lehdet ja heitä kehoitetaan ottamaan esille lehden pääuutissivu. Tarvittaessa esitellään pääuutissivun tehtävä ja tehdään ero pääkirjoitussivuun, koska joskus nämä termit sekoittuvat. Nämä yleensä lehdessä peräkkäin tai vierekkäin olevat sivut palvelevat keskenään aivan toislaisissa tehtävissä: pääkirjoitussivulla lehti ottaa kantaa, pääuutissivulle on koottu toimituksen näkökulmasta tärkeimmät uutiset.
- b) Oppilaat pohtivat ryhmissä kunkin pääuutissivun aiheen osalta, miksi se on valittu lehden tärkeimmälle uutissivulle.
- c) Nostetaan aiheet esiin keskustellen ja opettaja muotoilee oppilaiden puheista nousevat valintaperusteet uutiskriteereiksi ja kirjaa ne ylös. Mikäli jokin kriteereistä jää puuttumaan, täydennetään listaa ja etsitään sen täyttävä uutinen muualta lehdestä.
- d) Oppilaat miettivät, miten he voisivat saada median kiinnostumaan jostakin oman harrastus- tai kaveripiirinsä tai koulunsa projektista: millaiset asiat täyttäisivät uutiskriteerejä?
- e) Voidaan myös valita jokin kuvitteellinen projekti ja leikitellä uutiskriteereillä: millaisia tietoja kannattaisi nostaa esiin, jotta aiheesta julkaistaisiin juttu tiettyssä paikallislehdessä, valtakunnallisessa päivälehdessä tai iltapäivälehdessä?

2. Pura juttu osiin

- a) Oppilaat valitsevat ryhmissä päivän paperi- tai verkkolehdestä uutisen.
- b) Ryhmät analysoivat uutisen sisältämiä valintoja ja vaikutustapoja. Ryhmää rohkaistaan esittämään myös kritiikkiä ja parannusehdotuksia.
- c) Ryhmät esittelevät analyysinsä koko luokalle. Muut oppilaat kommentoivat esittävän ryhmän pohdintaa ja kysyvät tarpeen mukaan tarkentavia kysymyksiä.

3. Sama uutinen, eri uutinen

A) Uutinen kotimaassa

- a) Päivän lehdestä valitaan uutisjuttu yhteiseen käsittelyyn (ei STT:n toimittamaa, mikäli ei ole tarkoitus tutkia nimenomaan saman jutun erilaisia esillepajoja ja versioita).
- b) Oppilaat vertaavat ryhmissä saman uutisen käsittelyä toisessa suomalaisessa sanomalehdessä. Luokkaan voi tilata lehtinipun opetuskäyttöön useammasta lehtitalosta tai vaihtoehtoisesti käytetään verkkolehtiä.
- c) Ryhmät esittelevät uutisvertailunsa tulokset muulle luokalle ja yhdessä pohditaan, mistä samankaltaisuudet ja erot johtuvat.
- d) Mikäli käytetään sekä paperi- että verkkolehtiä, keskustellaan myös jutun esilepanon eroista verkko- ja paperilehdessä.

B) Uutinen ulkomailla

- a) Päivän lehdestä valitaan ulkomaan uutinen yhteiseen käsittelyyn.
- b) Oppilaat vertaavat ryhmissä saman uutisen käsittelyä jossakin ulkomaisessa verkkolehdessä.
- c) Ryhmät esittelevät uutisvertailunsa tulokset muulle luokalle ja yhdessä pohditaan, mistä samankaltaisuudet ja erot johtuvat.

4. Uutisen paikka ratkaisee

Selataan yhdessä päivän lehteä.

- a) Etsitään koko lehden tärkein uutinen eli pääuutissivun pääuutinen. Pohditaan, miksi juuri tämä uutinen on toimituksessa valittu pääuutiseksi sekä minkä uutisen oppilaat itse olisivat valinneet päivän tärkeimmäksi. Oppilaat myös perustelevat valintansa.
- b) Jos lehdessä on useita osastoja, etsitään myös niiden tärkeimmiksi nostetut uutiset.
- c) Mietitään miten lukijan suhtautuminen a-kohdan uutiseen muuttuisi, jos se siirrettäisiin oman osastonsa viimeiselle sivulle sivun keskiosaan.
- d) Mietitään myös, mitä merkitsisi, jos tätä uutista ei olisi julkaistu lainkaan. Mikä merkitys julkaisematta jättämisellä olisi toisaalta yhteiskunnan ja toisaalta oppilaan oman elämän tai hänen lähipiirinsä kannalta?

5. Kuvan ja tekstin yhteydestä

A) Kuvalle teksti

- a) Valitaan jokin sanomalehdessä julkaistu kuva, joka joko jaetaan tulosteena tai heijastetaan oppilaille.
- b) Oppilaat tekevät kuvalle ryhmissä tai yksin kuvatekstin ja/tai otsikon.
- c) Kuvatekstit ja/tai otsikot kirjoitetaan taululle. Niiden informatiivisuutta sekä yhteyttä kuvaan arvioidaan yhdessä.
- d) Keskustellaan myös siitä, miten erilainen teksti vaikuttaa kuvaan ja siihen, mitä näemme kuvassa.

B) Tekstille kuva

- a) Oppilaille jaetaan kopio sanomalehdessä julkaistusta kuvallisesta jutusta, mutta kuva on leikattu ennen kopiointia pois kokonaisuudesta.
- b) Jutun luettuaan oppilaat ideoivat, millainen kuva sopisi jutun sisältöön.
- c) Kuvaideoita tarkastellaan yhdessä. Kuvan ideoija perustelee, miksi päätyi ideansa ja analysoi, mitä kuva toisi juttuun lisää ja mitä jutun viestiä korostaisi. Ideoiden toimivuutta sanomalehdessä ja juuri tämän jutun yhteydessä arvioidaan yhdessä.
- d) Lopuksi oppilaille heijastetaan lehdessä jutun yhteydessä julkaistu kuva ja mietitään, miten kuva vaikuttaa pelkän jutun luomaan mielikuvaan.

6. Otsikon tekoon

A) Juttu ilman otsikkoa

- a) Luokalle jaetaan ajankohtainen lehtijuttu ilman otsikkoa.
- b) Kunkin oppilaan tai ryhmän tehtävä on muotoilla jutulle vetävä ja mielestään olennaisimman asian kertova otsikko ja haluttaessa myös esirivi/jälkirivi. Ennen otsikon tekemistä oppilaat päättävät, mihin välineeseen otsikko on tulossa (tuleeko otsikko esimerkiksi iltapäivälehteen vai maakuntalehteen, kaupunkilehteen vai paikallislehteen).
- c) Otsikot kirjoitetaan taululle ja niitä arvioidaan informatiivisuuden ja kiinnostavuuden näkökulmista. Oppilaat pyrkivät myös päättelemään, millaiseen lehteen kukin otsikko on tarjolla.
- d) Lopuksi oppilaille näytetään lehdessä ollut otsikko ja keskustellaan, onko se paras mahdollinen kaikista tunnilla käsitellyistä vaihtoehdoista.

B) Mielen otsikot esiin

- a) Valitaan sellainen viime päivinä mediassa esillä ollut aihe, josta jokaisen oppilaan voi olettaa tietävän jotakin.
- b) Oppilaille annetaan tehtäväksi joko yksin tai ryhmissä muotoilla aiheesta otsikko. Otsikon tulisi kertoa olennaisin ja kiinnostavin tieto, joka heille on aiheesta jäänyt mieleen.
- c) Otsikot kirjoitetaan taululle ja muut oppilaat kommentoivat niiden tieto- ja sanavalintoja. Pohditaan myös, mistä johtuvat olennaisimmaksi tiedoksi koettujen tietojen mahdolliset erot.

7. Tärkein tieto esiin

- a) Oppilaat lyhentävät joko yksin tai ryhmissä tuoreen uutisjutun tiettyyn, sovitettuun sanamäärään. He valitsevat lyhennettyyn versioon mielestään tärkeimmät tiedot ja haastateltavat.
- b) Käydään lyhennettyjä juttuja läpi ja keskustellaan oppilaiden perusteista valitusta juuri tietyt tiedot.

8. Osasto ratkaisee näkökulman

- a) Valitaan päivän lehdestä kotimaan uutinen.
- b) Oppilaat miettivät ryhmissä, miten samasta aiheesta voisi tehdä jutun jollekin toiselle sanomalehden osastolle. Miten näkökulma, tiedon valinta, haastateltavat, kuvitus ja jutun koko muuttuisivat?
- c) Juttuaiheista keskustellaan ja niitä jatkokehitellään yhdessä.

9. Valinnan vaikeudesta

- a) Oppilaat selaavat ryhmissä päivän paperilehteä. Heidän tehtävänä on leikata lehdestä irti kolme sellaista uutista, joita ei missään tapauksessa olisi voinut jättää julkaisematta sekä kolme uutista, jotka olisi heidän mielestään voinut jättää lehdestä pois. Oppilaat valmistautuvat perustelemaan valintansa.
- b) Aiheet ja perustelut puretaan ryhmittäin. Kootaan yhteen ehdottomasti julkaistavat sekä pois jätettävät aiheet. Verrataan ryhmien erilaisia ja mahdollisesti ristiriitaisiakin ratkaisuja toisiinsa.
- c) Kaikista julkaistaviksi valituista aiheista ryhmät tekevät oman valinnan koko lehden pääuutiseksi ja perustelevat valintansa.
- d) Koko luokka valitsee perustelujen pohjalta yhteisen ehdotuksen pääuutiseksi. Verrataan valittua pääuutista sekä muiden ryhmien pääuutiseksi ehdottamia aiheita päivän lehden pääuutissivuun. Miten linjaukset poikkeavat toisistaan ja mistä erot johtuvat?

10. Lööppejä muuntelemaan

- a) Oppilaille jaetaan päivän lehdet tai avataan verkkolehdet. He valitsevat yksin tai ryhmissä lehdestä jutun, josta muokkaavat iltapäivälehtimäisen lööppi-tekstin. Opettaja voi myös valita kaikille oppilaille/ryhmille saman tekstin työstettäväksi, mikä helpottaa purkuvaihetta.
- b) Käydään oppilaiden tekemät lööpit läpi, ne voidaan kirjoittaa vaikka taululle.
- c) Opettaja hankkii muutamia iltapäivälehtien lööppejä luokkaan tai ottaa lööpeistä kuvia, jotka heijastetaan oppilaille. Oppilaiden tehtävä on muuttaa sovittu lööppiteksti päivälehtimäiseksi otsikoksi yksin tai ryhmissä. Käydään oppilaiden otsikot läpi.
- d) Keskustellaan siitä, mikä on hyvä päivälehdessä otsikko. Miten pitkälle se voi mennä lööpin suuntaan? Pohditaan myös, miksi näin on. Entäpä mitä oppilaat odottavat hyvältä lööpiltä?

11. Kuvalle uusi raja

- a) Oppilaat valitsevat yksin tai ryhmissä päivän paperilehdestä kuvan ja leikkaavat sille uuden rajauksen. Harjoituksessa on tarkoitus käyttää nimenomaan lehtikuvia, ei mainosten kuvia. Rajaukset suunnitellaan niin, että ne muuttavat kuvan välittämää viestiä olennaisella tavalla.
- b) Uudet rajaukset heijastetaan koko luokalle. Niitä verrataan alkuperäiseen kuvaan ja mietitään, miten kuvan viesti muuttui sekä miten uusi raja muuttaa otsikon ja kuvatekstin viestejä.
- c) Palataan rajausten käsittelyn jälkeen vielä alkuperäiseen kuvaan ja mietitään, mitä sen rajauksen ulkopuolelle on mahtanut jäädä.

12. Tasa-arvoisia valintoja?

- a) Kukin oppilas saa joko yksin tai ryhmän jäsenenä tehtävän, jonka avulla pyritään selvittämään tietyn päivän uutistarjonnan tasa-arvoisuutta. Tehtäviä ovat:
 - Kuinka monta nuorta ihmistä päivän lehdessä haastatellaan? Missä rooleissa ja minkä aiheen yhteydessä he esiintyvät?
 - Kuinka monta vanhaa ihmistä päivän lehdessä haastatellaan? Missä rooleissa ja minkä aiheen yhteydessä he puolestaan esiintyvät?
 - Kuinka monta maahanmuuttajaa saa äänensä kuuluviin lehdessä? Missä rooleissa ja minkä aiheen yhteydessä he esiintyvät?
 - Mikäli lehdessä on ulkomaan osasto, tutkitaan myös, mistä maista uutisia kerrotaan.

- b) Kootaan lukumäärät, aihealueet ja roolit tauluun ja keskustellaan niiden suhteista. Kaikkien ryhmien kohdalla huomataan myös, esiintyvätkö ne vain kuvassa vai ovatko ne äänessä myös tekstissä.

13. Oivalla tekemällä

A. Haastatteluharjoitus

- a) Luokka jaetaan ryhmiin tai pareiksi. Jokainen ryhmä/pari valitsee joukostaan haastateltavan, loput oppilaista haastattelevat. Vaihtoehtoisesti koko luokasta voidaan valita vain yksi haastateltava, jota kaikki muut oppilaat haastattelevat.
- b) Haastattelijaoppilaat saavat 5-10 minuuttia aikaa miettiä joko yksin tai pareittain kysymyksiä haastateltavalle tavoitteenaan kertoa hänestä jotakin uutta ja kiinnostavaa koko luokalle. Ennen kysymysten tekoa keskustellaan siitä, mitä on asiallista kysyä ja mikä kuuluu yksityisyyden alueelle.
- c) Lisäksi käydään läpi uutiskysymykset: mitä, missä, milloin, kuka, miksi, miten ja millä seurauksella. Muistutetaan, että -kö- ja -ko-kysymyksiin saa vastaukseksi vain kyllä tai ei. Ne myös johdattelevat haastateltavaa: ei kannata kysyä ”onko kivaa, kun...”, kun kysymällä ”millaista on?” voi antaa haastateltavalle mahdollisuuden valita kaikista adjektiiveista.
- d) Haastattelijat esittävät kysymyksensä haastateltavalle niin, että muutkin ryhmän haastattelijat kuulevat kysymykset ja vastaukset. Kukin ryhmä toimii omalla tahollaan eli koko luokka ei kuuntele kaikkia haastatteluja.
- e) Haastattelijat saavat 15 minuuttia aikaa kirjoittaa lyhyen jutun (esim. 50–100 sanaa) ja otsikoida sen. Ennen jutun kirjoittamista korostetaan, että jutun otsikkoon ja kärkeen valitaan kirjoittajan mielestä kiinnostavimmat ja olennaisimmat tiedot. Jutut heijastetaan koko ryhmälle.
- f) Jutut käsitellään ryhmä kerrallaan niin, että jokaisen jutun jälkeen haastateltava kommentoi etenkin tietojen paikkaansa pitävyyttä, mutta myös ryhmän työskentelyä ylipäätään (haastattelutilannetta, tiedon valintaa) ja kokemusta olla haastateltavana. Haastateltava arvioi myös, kuinka hyvin hän tunnistaa jutusta itsensä.
- g) Kaikkien samasta henkilöstä kertovien juttujen käsittelyn jälkeen keskustellaan niiden eroista ja samankaltaisuuksista.

B) Tiedotus- ja uutisointiharjoitus

- a) Luokka jaetaan ryhmiin. Ryhmien tehtävänä on keksiä jokin kuvitteellinen tapahtuma tai tuote, jolle he haluavat julkisuutta. Ryhmät suunnittelevat aiheesta lyhyen tiedotustilaisuuden muille luokan oppilaille ja mahdollisesti myös kirjoittavat tiedotteen kalvolle tai kopioitavaksi muille ryhmille. Ryhmät pyrkivät tietoisesti saamaan jonkin viestin ”läpi mediassa” ja hyödyntävät uutiskriteerejä.
- b) Kunkin ryhmän tiedotustilaisuuden uutisoinnista vastaa vähintään yksi ryhmä, joka kirjoittaa tiedotustilaisuuden ja mahdollisen tiedotteen perusteella lyhyen uutisen valitsemaansa välineeseen. Ryhmä pohtii myös, millaista kuvitusta se käyttäisi jutussa. Ryhmiä kannustetaan myös kriittisyyteen: heidän tehtävänsä on ajatella itse, ei antaa tiedottajan viedä. Uutinen ei ole aina se, mitä medialle tarjotaan uutisena.
- c) Juttuja tarkastellaan yhdessä ja jokaisen jutun käsittelyn jälkeen tiedottajaryhmä kertoo alkuperäisen tavoitteensa. Luokassa keskustellaan, millaisesta näkökulmasta toimittajaryhmä aiheitaan lähestyi, missä suhteessa tuo näkökulma oli tiedottajaryhmän tavoitteisiin nähden sekä miten hyvin kumpikin ryhmä onnistui omassa tehtävässään.

C) Kuvaustehtävä

- a) Luokka jakaantuu ryhmiin. Ryhmille jaetaan yhteinen, ajankohtainen kuvaustehtävä ja annetaan deadline-päivä. Kuvattava aihe voi olla jokin ilmiö, tapahtuma, uutinen tai ihminen/ihmisryhmä. Paitsi pelkkä aihe kuvaustehtävään liitetään myös jokin kuvaan haluttava tieto. Esimerkiksi kuvataan koulun pihaa, koska se olisi voittanut ”Suomen viihtyisin koulupiha” -tittelin.
- b) Kun kuvat ovat valmiita, ryhmä esittelee kuvansa, kertoo työskentelyprosessistaan ja perustelee ratkaisunsa muille oppilaille.
- c) Kun kaikki ryhmät ovat esitelleet oman tuotoksensa, keskustellaan, miten erilaisia viestejä he samasta aiheesta loivat.
- d) Valitaan jokin harjoituksen tuottamista kuvista. Oppilaat tekevät kuvalle kuvatekstin/otsikon ryhmissä tai yksin. Tekstejä tarkastellaan yhdessä ja keskustellaan, miten erilaiset tekstit muuttavat kuvan viestiä.

C • OIVALLA OMA OSUUTESI

Medialukutaitoinen ymmärtää, että myös vastaanottaja on osa tiedonvälitysprosessia. Suodatamme median viestit tietojemme, kokemustemme ja persoonamme läpi osin tietoisesti, osin tiedostamatta. Tietoinen valinta on, miten päätämme mediaa käyttää.

Medialukutaitoinen tietää myös, mitä mediassa voi itse tehdä ja mitä siellä saa tehdä.

Tässä jaksossa pohditaan median käyttäjän omia valintoja.

Kaikki lukevat eri tavalla

Olet ehkä nyökytellyt päätäsi tai rypistellyt otsaasi oppaan uutisvertailuja lukiessasi. Sama teksti tai kuva vaikuttaa meistä jokaiseen eri tavoin monestakin syystä.

Omat kiinnostuksen kohteet, kokemukset, elämäntilanne ja koko persoona ohjaavat sitä, mihin tietoon tartumme ja mikä meitä koskettaa. Jos jokin aihe on kovin läheinen itselle, voi esimerkiksi tuntua, että sitä käsitellään aina liian vähän tai liian pinnallisesti – jopa epäreilusti. Otamme helpoiten vakavasti viestit, jotka vahvistavat sekä minäkuvaamme että maailmankuvaamme.

Omakohertaisuus tuntuu niin kokonaisissa uutisaiheissa kuin yksittäisissä sanoisakin: Toiselle myönteinen sana voi toisessa herättää kielteisiä mielikuvia. Jollekin sanonnan ironia aukeaa, joku ottaa sen ihan tosissaan.

Aiemmat tietomme vaikuttavat siihen, miten arvotamme uuden tiedon, millaisena osana kokonaisuutta sen näemme, osaammeko kyseenalaistaa kerrottua ja kaivata lisää tietoa tai muita näkökulmia. Tähän vaikuttaa myös mediatuntemuksemme.

Otamme tietoa vastaan kulttuurimme läpi. Samanaikaisesti myös median viestit ovat kulttuurinsa tuotteita, luojia ja ylläpitäjiä. Jos lukisimme toisen kulttuurialueen sanomalehteä, emme toisaalta ymmärtäisi kaikkia viestejä, mutta emme myöskään uutisvalintaa. Tietty aihe voi jossain puhuttaa paljon ja toisaalla ollakin tabu.

Maantieteellisesti määräytyvän kulttuurin lisäksi osa meitä ovat viiteryhmät ja osakulttuurit, joihin samaistumme. Ikä, sukupuoli, aatemaailma, elämäntapa, seksuaalinen suuntautuneisuus, ammatti: kaikki heijastuvat siihen, miten näemme maailman.

Medialukutaitoinen arvioi myös itseään

Koska olemme itse osa tiedonvälitysprosessia, kriittinen asenne on syytä säännöllisesti kohdistaa paitsi median tekemiin valintoihin myös omaan mediankäyttöömme. Media heijastuu niin kokonaisvaltaisesti elämäämme: tietoihimme, vuorovaikutukseen muiden kanssa, ajankäyttöön, päätöksentekoon, tunne-elämään, mielikuvaan maailmasta ja itsestämme.

Oma valintamme on, mistä vastaanotamme tietoa ja kuinka syvälle siihen pureudumme. Medialukutaitoisen asenne on aktiivinen. Kaikkea tietoa ei tarvitse yrittää omaksua, mutta valintoja tehdessään voi tietoisesti kysyä itseltään: Miten tämä koskettaa elämääni? Millä perusteella voin ohittaa tuon aiheen? Mitä merkitsee, että tiedän tämän asian tai jos se jää tietämättä?

Media voi parhaimmillaan laajentaa käyttäjänsä maailmankuvaa, mutta pahimmillaan kapeuttaa sitä ja kasvattaa ennakkoluuloja.

Tiedon suodattuminen oman persoonamme kautta on rikkaus ja voi opettaa meille paljon itsestämme, kunhan osaamme tehdä prosessin mahdollisimman näkyväksi. Kannattaa tietoisesti keskittyä tarkastelemaan aiheita myös etäämmältä ja muidenkin näkökulmista, jotta hahmottaa laajempia merkityksiä.

Medialukutaidon perusta on hyvä yleissivistys. Monipuolinen median käyttö puolestaan päivittää yleissivistystä. Yhdessä ne auttavat ymmärtämään kokonaisuuksia, muokkaavat aiempia käsityksiä ja tukevat mielipiteiden muodostamista ajankohtaisista aiheista.

Median monipuolinen käyttö auttaa parhaiten näkemään myös eri välineiden erot ja ominaislaadun ja rakentaa näin perustaa taidolle vertailla, valikoida ja hyödyntää tietoa. On tärkeää ymmärtää, kuka kertoo ja miltä pohjalta.

Kaiken analysoinnin keskellä täytyy olla myös tilaa luottaa mediaan. Jos epäilee kaikkea, tilanne ei ole juuri parempi kuin jos uskoo kaiken.

Medialukutaidossa on kyse nimenomaan mediankäyttötaidosta, ei siitä, että mediaa pitäisi varoa tai vältellä. Media auttaa kiinnittymään maailmaan, mutta se on myös nautinto.

Mediassa voi vaikuttaa

Medialukutaitoinen tuntee median tarjoamat osallistumismahdollisuudet ja osaa käyttää erilaisia teknisiä välineitä. Hän myös uskaltaa ja osaa myös ilmaista itseään.

Vaikka paperilehden perinteiset mielipidesivut ovat edelleen suosittuja, verkkolehdet kehittävät jatkuvasti uusia tapoja osallistua lehden sisällön tuottamiseen ja kommentointiin.

Moni suosituimmista nettisivuista perustuu keskeisesti kuluttajien tuottamaan ja jakamaan sisältöön. Sosiaalinen media tarjoaa median käyttäjille uudenlaisia mahdollisuuksia vaikuttamiseen, kontakteihin, yhteisöllisyyteen, itseilmaisuuksiin ja hauskanpitoon.

Tämä vaatii entistä tarkempaa medialukutaitoa – kuten internet ylipäättäänkin: on haasteellista liikkua verkossa, jossa on sekä ammattimaisia tiedotusvälineitä että sisältöä, jota voi tuottaa kuka tahansa.

Itse tekeminen syventää tietoa siitä, miten media toimii. TET-jaksot ja erilaiset lehtikurssiyhteistyöt avaavat nuorille kirjoittajille mahdollisuuden saada tekstiään julkaistuksi myös toimituksellisilla sivuilla.

Oman lisänsä antaa vierailu toimituksessa tai toimittajan vierailu luokassa.

Medialukutaitoa on tuntea myös vastuunsa:

- Nimimerkin takaakaan ei voi sanoa mitä tahansa. Median käyttäjää koskevat sananvapauslaki ja yksityisyyden suoja siinä missä toimittajaakin.
- Lakien rinnalla pitää muistaa hyvät tavat. Kohteliaisuus, toisten mielipiteiden kunnioittaminen, hienotunteisuus ja hyvä kieli koskevat myös verkossa kommunikointia.
- Verkossa on otettava huomioon myös tietoturva. Omia salasanoja tai tunnuksia kannattaa suojata ja henkilökohtaisia tietoja jakaa verkossa harkiten.
- Myös toisten yksityisyyttä on suojattava. Jos esimerkiksi aikoo julkaista verkossa kuvia, on kysyttävä julkaisulupa kaikilta kuvassa olijoilta.
- Tekijänoikeuksia pitää kunnioittaa. Toisen tuottaman tekstin, kuvan tai vaikkapa musiikin julkaiseminen ilman tekijän lupaa on rikos.

PUHEENVUORO • Ossi Mansikka

Millainen median käyttäjä olet, toimittajaopiskelija Ossi Mansikka?

”Suhtautumiseni mediaan ja toimittajiin on opiskelun ja työharjoittelujen myötä muuttunut. Olin jo aiemmin mediakriittinen, mutta nyt olen vielä kriittisempi ja vaativampi. Yksi juttu on aina vain yksi näkökulma aiheeseen ja toimittajatkin ovat vain ihmisiä. Tilanteet toimituksissa ovat välillä todella hektisiä: joskus vaivaa tilan puute ja joskus ajan puute ja joskus taas hyviä aiheita tunnu olevan tarpeeksi.

On hienoa, että median käyttäjillä on mahdollisuus päästä itse vaikka Twitterin kautta kysymään asioita päättäjiltä tai kommentoida saman tien toimittajan juttua. Omiin juttuihini saamani kommentit ovat opettaneet nöyryyttä: aina löytyy joku, joka tuntee tietyn aihealueen paremmin. Minun tehtäväni toimittajana on löytää nuo oikeat ihmiset ja oikeat kysymykset.

Lukijoille ja katsojille haluaisin sanoa, että olkaa kriittisiä, vaatikaa laatua ja ottakaa monipuolisesti selvää asioista. Ihan paras tilanne suomalaisen median kannalta on se, että journalismin ammattilainen kirjoittaa valveutuneelle yleisölle.”

Teksti: Anne Leppäjärvi

Harjoituksia

1. Kartoita omaa mediankäyttöäsi

A) Mikä on minulle tärkeää?

- a) Valitaan päivän lehdestä juttu, jonka kaikki oppilaat lukevat tietämättä jatkotehtävästä.
- b) Lukemisen jälkeen oppilaille jaetaan paperit, joihin kukin kirjoittaa muistiin kolme luetusta mieleen jäänyttä asiaa. Aikaa on muutama minuutti.
- c) Ajan loputtua tarkastellaan listoja koko ryhmänä tai pienryhmissä keskustellen siitä, millaiset tiedot tuntuvat jäävän helpoiten mieleen ja minkälaiset taas unohtuvat.
- d) Keskustellaan myös siitä, miten paljon tekstejä oppilaat lukevat päivittäin ja verrataan lukemisen intensiteettiä tehtävänä olleen tekstin lukemisen intensiteettiin. Kuinka paljon heidän mieleensä jää sirpaletietoa päivittäin?

B) Mitä juttu minussa herättää?

- a) Oppilaat lukevat sanomalehden aukeamaa tai verkkolehteä muutaman minuutin ajan. Oppilaat eivät tiedä jatkotehtävästä lukiessaan.
- b) Oppilaille jaetaan paperit, joihin on ennakolta jaettu lohkot tiedoille, tunteille ja mielipiteille. Oppilaat kirjoittavat kuhunkin lohkoon, millaisia tietoja, tunteita tai mielipiteitä heille jäi sivulta mieleen.
- c) Tarkastellaan oppilaiden listoja keskustellen siitä, miten paljon ”tietotalletuksia” voi tehdä jo lyhyen selailun aikana. Toisaalta huomataan, miten vähäiselle tiedolle nämä talletukset voivat perustua.

C) Miten tunteeni vaikuttavat tietoon?

- a) Oppilaat lukevat tietyn jutun päivän lehdestä ja kirjaavat sen jälkeen paperille, millaisia tunteita, kysymyksiä, vastaväitteitä ja myöntelyä juttu heissä herättää. Oppilas tietää jo lukiessaan jatkotehtävästä.
- b) Keskustellaan siitä, miten nämä kaikki tuntemukset vaikuttavat siihen, mitä jutun lukemisen jälkeen aiheesta tietää ja miten aiheeseen suhtautuu.

D) Mitkä ovat minun uutiskriteerini?

- a) Oppilaat valitsevat päivän lehdestä juttuja, jotka he lukisivat.
- b) Valinnan jälkeen oppilaat pohtivat, mitä uutiskriteerejä heidän valitsemansa jutut täyttävät.
- c) Keskustellaan, mitkä uutiskriteerit kunkin oppilaan kohdalla korostuivat ja pohditaan, mitä nämä valinnat kertovat hänen mediankäytöstään.
- d) Oppilas voi tehdä harjoituksen pohjalta kirjallisen analyysin itsestään median käyttäjänä: millaiset aiheet kiinnostavat minua ja mikä niissä kiinnostaa, min-
kä verran annan aikaa yhdelle aiheelle, kuinka paljon kyseenalaistan saamaa-
ni tietoa, mikä voisi olla mediankäytön tavoitetilani.

E) Jos tiedän otsikon, mitä tiedän?

- a) Oppilaille heijastetaan pelkkiä otsikoita päivän lehdestä. Oppilaiden tehtävä on vapaasti assosoida pelkän otsikon pohjalta, mitä he ajattelevat tapahtu-
neen.
- b) Otsikkokavalkadin jälkeen oppilaat valitsevat kutakin erityisesti kiinnosta-
maan jääneen otsikon ja heille jaetaan päivän lehdet tai avataan lehden verk-
koversio. Kukin lukee koko valitsemaansa otsikkoon liittyvän jutun.
- c) Tarkastellaan yhdessä juttu jutulta, miten pelkän otsikon välittämä viesti
muuttui, kun luki koko jutun.
- d) Huomataan, että jo uutisen ensimmäisen kappaleen, siis lehtikielellä kärjen,
lukeminen avaa viestiä. Keskustellaan, mitä hyötyä uutisen tärkeysjärjestyk-
sestä on, mutta myös siitä, miten sirpaleista tietomme on, jos se perustuu
pelkkiin otsikoihin.
- e) Keskustellaan myös pohjatietojen ja aiemman uutisseurannan merkityksestä
yksittäisen uutisten ymmärtämisessä.

F) Mitä kuva minussa herättää?

- a) Heijastetaan oppilaiden nähtäväksi 1–5 kuvaa, joiden aiheena on ajankohtai-
sia uutistapahtumia tai ihmisiä.
- b) Kutakin kuvaa oppilaat ehtivät katsoa 15–30 sekuntia. Katsomisen aikana he
kirjoittavat kunkin kuvan osalta niiden herättämiä spontaaneja assosiaatioita.
- c) Kuvia tarkastellaan uudelleen. Nyt oppilaat saavat vapaasti huudella kirjaa-
miaan assosiaatioita. Keskustellaan, mistä ajatukset kumpuavat ja kuinka
neutraaleja tai faktoihin perustuvia ne ovat. Liittyvätkö assosiaatiot esimer-
kiksi johonkin muistoon, kuultuun väitteeseen tai tieteelliseen faktaan? Huo-
mataaan myös, mitkä assosiaatioista ovat yhteisiä, mitkä ristiriitaisia ja mitkä
henkilökohtaisia.
- d) Keskustellaan myös siitä, miten paljon tunteita, tietoa ja mielipiteitä yksikin
kuva sanomalehden sivulla voi herättää ja siirtää eteenpäin.

- e) Jatketaan harjoitusta niin, että oppilaat keksivät itselleen roolin, jonka näkökulmasta he katsoisivat kuvaa eri tavoin kuin äsken tekivät (esim. jos he olisivat toista sukupuolta, vanhempia, nuorempia, toisen maan kansalaisia tai tietyn uskontokunnan jäseniä).

2. Seuraa uutista

A) Miten uutinen muuttuu?

- Päivän lehdestä valitaan yhdessä yksi ajankohtainen aihe, jonka käsittelyn voi päätellä jatkuvan mediassa.
- Seurataan uutisesta riippuen 1–4 viikon ajan, miten alkuperäinen uutinen muuttuu taustatiedoksi uudelle uutiselle. Kerätään jutut aikajärjestyksessä luokan ilmoitustaululle.
- Seurataan, miten uutiseen käytetty palstatila ja paikka lehdessä vaihtelevat.

B) Pala todellisuutta luokkaan

- Joko opettaja tai oppilas, joka on saanut tehtävän ennakolta, aloittaa oppitunnin esittelemällä jonkin päivän lehden uutisaiheen. Aihe voi olla jokin huomionarvoinen tapahtuma tai se voi päivittää juuri opetettavana olevaa aihetta.
- Oppilaille voi jakaa esittelyvuorot tietyn kurssin ajaksi, mutta kannustaa heitä myös spontaanisti tuomaan luokkaan uutisia, jotka he kokivat merkitykselliseksi ja/tai joiden kokivat koskevan itseään.
- Opettaja voi säännöllisesti tuoda luokkaan juttuaihteita, joiden ei ensimmäisenä ajattelisi koskevan oppilaita lainkaan, mutta joista kuitenkin löytyy ollenainen kosketuskohta heidän elämäänsä.

C) Ennusta uutinen

- Oppilaat selaavat päivän lehteä läpi joko paperilla tai verkossa.
- He saavat tehtäväkseen ennustaa, mitä päivän lehdessä olevaa juttua käsitellään vielä lisää tulevan viikon aikana. Oppilaat arvioivat myös, millaisista näkökulmista juttua voisi vielä käsitellä tai millaisiin uutiskysymyksiin vastata.
- Palataan muutaman päivän kuluttua aiheeseen ja tutkitaan, miten ennustukset toteutuivat.

D) Uutisen tausta auttaa hahmottamaan kokonaisuuden

- Opettaja valitsee ajankohtaisen uutisen, jonka luetuttaa luokalla.
- Lukemisen jälkeen opettaja esittelee uutisen taustaa oppilaille.
- Oppilaat keskusteleivat ryhmissä, miten heidän mielikuvansa uutisesta muuttui, kun he saivat lisätietoa sen taustasta.
- Tehtävää voidaan jatkaa antamalla ryhmien tehtäväksi valita ajankohtainen uutisaihe, josta ne hakevat itsenäisesti taustatietoa.

3. Osallistu itse

A) Kirjoita mielipiteesi

- a) Oppilaat kirjoittavat mielipidekirjoituksen ajankohtaisesta aiheesta lähetettäväksi lehden mielipideosastolle. Kirjoitus voi olla myös vastaus jo julkaistuun mielipidekirjoitukseen tai kommentti toimittajan juttuun.
- b) Seurataan kirjoitusten julkaisua ja vastaanottoa sekä jatketaan keskustelua, jos aihetta on.
- c) Keskustellaan siitä, mitä oman mielipiteen julkaiseminen sanomalehdessä merkitsee ja millä tavoilla se on eri asia kuin mielipiteensä ilmaiseminen esimerkiksi luokkatilanteessa tai välituntitilanteessa. Pohditaan myös kirjoittajan vastuuta.

B) Anna palautetta

- a) Oppilaat lukevat päivän lehteä ja valitsevat yhden heitä kiinnostavan jutun.
- b) Kukin oppilas kirjoittaa jutun kirjoittaneelle toimittajalle palautetta. Oppilas kertoo, miksi juttu kiinnosti häntä, mikä sen käsittelytavassa häntä miellytti ja mitä näkökulmia hän kenties vielä jäi kaipaamaan.
- c) Samassa yhteydessä oppilaat voivat yhdessä miettiä, millaisia juttuaiheita he kaipaavat lehden sivuille. Myös nämä juttuvinkit lähetetään toimitukseen joko palautteen saavalle toimittajalle tai uutispäällikölle.
- d) Toimitusten lähettämät vastaukset käsitellään luokassa yhdessä.

4. Huomaa viestit ympärilläsi

- a) Oppilaat saavat kotitehtäväksi kirjata muistiin kaikki erilaiset viestit, joita he kohtaavat koulumatkansa varrella: mainostekstit, lööpit, liikkeiden nimet, toisten matkustajien lukemien lehtien otsikot tai kuvat, vaatteiden logot jne. Oppilaat merkitsevät muistiin myös, missä he kuhunkin viestiin törmäsivät.
- b) Luokassa käydään läpi koulumatkojen viestejä. Kootaan tauluun, missä kaikkialla viestejä on kohdattu ja millä kaikilla tavoin oppilaisiin yritettiin vaikuttaa.
- c) Keskustellaan, mitkä viestit parhaiten tiedostaa ja mitkä taas vaikuttavat salakavalammin.
- d) Keskustellaan myös siitä, miten paljon oppilaat kokevat koulumatkansa viestien heihin vaikuttavan. Onko esimerkiksi jokin mainos saanut heidät ostamaan jonkin tuotteen ja jos niin miksi? Tai saiko jokin uutinen tai haastattelu hankkimaan kirjan, levyn, elokuvan tai lisätietoa?

5. Pohdi omaa suhdettasi mediaan

A) Päiväkirja omasta mediankäytöstä

- a) Oppilaat pitävät viikon verran päivittäin päiväkirjaa omasta median käytöstään: mitä medioita ja minkä verran he seurasivat tiettynä päivänä, mitkä viestit/uutiset jäivät erityisesti mieleen (uutisten lisäksi näitä viestejä voivat olla vaikkapa jonkin televisiodraamasarjan synnyttämä tunne tai mielipide), mikä mietitytti tai keskustelutti heitä erityisesti?
- b) Oppilaat lukevat 1–3 luokkakaverinsa mediankäyttöpäiväkirjoja ja keskustelvat niistä pienryhmissä. He esittävät toisilleen tarkentavia kysymyksiä sekä arvioivat toistensa mediankäyttöä.
- c) Ryhmäkeskustelun jälkeen luokassa pohditaan mitä päiväkirjan pito opetti omasta mediankäytöstä. Opettaja on lukenut päiväkirjat ennen niiden käsittelyä luokassa ja johdattaa keskustelua niiden tuomien huomioiden pohjalta. Keskustellaan myös siitä, nolottaako jokin omassa mediankäytössä tai onko jokin erityinen ylpeyden aihe. Opettaja korostaa, että tämänkään tehtävän tarkoitus ei ole ryppyotsaisesti vierottaa itseä esimerkiksi viihteestä, vaan luoda monipuolinen, eri tehtäviä palveleva tapa ottaa mediasta itselle paras ja hyödyllisin irti.
- d) Jokainen oppilas pohtii näiden keskustelujen pohjalta oman mediankäyttönsä myönteisiä ja kielteisiä puolia. Lisäksi hän kirjaa, miten pyrkii mediankäyttöään muuttamaan ja mitä näillä muutoksilla tavoittelee.
Nämä arvioinnit palautetaan vielä opettajalle, joka kommentoi niitä kirjallisesti tai tavoitteet käsitellään vielä yhdessä luokassa.
- e) Tavoitteisiin voisi vielä palata jonkin ajan kuluttua ja arvioida, miten niiden saavuttamisessa on edetty. Tarvittaessa tavoitteita muutetaan tässä vaiheessa vielä itselle sopivammiksi.

B) Minä median peilissä

- a) Oppilaille jaetaan päivän lehdet tai kaikki voivat avata verkkolehden. Heidän tehtävänsä on kertoa itsestään lehden sisällön avulla. Kukin etsii lehdestä jutun, joka
- yllättää.
 - vihastuttaa.
 - ilahduttaa.
 - huolestuttaa.
 - ei kiinnosta.
 - vaikuttaa omaan elämään.
 - oli lehden tärkein aihe.
- b) Oppilaat esittelevät itsensä juttujen avulla koko luokalle/pienryhmälle tai tekevät opettajalle kirjallisen tuotoksen. Tehtävä sopii hyvin esimerkiksi media-kurssin aloitustunnille.

Käsikirjoitus • toimittaja sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja Anne Leppäjärvi

Ulkoasu ja taitto • Kai Talonpoika

Kansikuva • Petteri Tikkanen

Kieliasun tarkistus • Riikka Virranta, Suomen Lehdistö

Valokuvat • Piia Latvala (s. 10), Visa Högmänder (s. 13), Mirva Uotila (s. 18),
Anu Haapala (s. 28) ja Anne Leppäjärvi (s. 55)

Kuvankäsittely • Kai Talonpoika

Julkaisija • Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa -toiminta

Sanomalehtien Liiton Sanomalehti opetuksessa -toiminnan tarkoituksena on tuottaa oppimateriaaleja ja tutkimustietoa liiton jäsenlehtien käyttöön, julkaista sanomalehden opetuskäyttöä edistäviä aineistoja kaikille kouluasteille ja kannustaa nuoria sanomalehtien lukemiseen. Sanomalehtien Liitto toimii myös aktiivisesti mediakasvatuksen lisäämiseksi ja kehittämiseksi suomalaisissa kouluissa. Lisäksi Sanomalehtien Liitto organisoii useita valtakunnallisia tapahtumia, joista tunnetuin on jokavuotinen Sanomalehtiviikko.

Julkaisuvuosi • 2014

ISBN • 978-952-9858-58-3

